

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра теорії і практики перекладу з англійської мови

**Кваліфікаційна робота магістра з перекладознавства
на тему: «Засоби відтворення науково-технічних термінів в англійсько-
українському перекладі документальних фільмів»**

Студента групи Па 54-23
факультету германської філології і
перекладу
освітньої програми
Перекладознавство: професійно-
орієнтований переклад (англійська
мова і друга іноземна мова) за
спеціальністю 035 Філологія
Гриневича Ореста-Богдана

Допущена до захисту
«___»_____2024 року

Завідувач кафедри теорії і практики
перекладу з англійської мови

доц. Мелько Х. Б.

(підпис) (ПІБ)

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
доцент Мелько Х. Б.

Національна шкала
Кількість балів:
Оцінка: ЄКТС

Київ – 2024

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
KYIV NATIONAL LINGUISTIC UNIVERSITY
Department of Theory and Practice of Translation from English

Master Degree Thesis in Translation Studies

under the title: “The peculiarities of documentary scientific and technical terms translation from English into Ukrainian.”

”

Group Pa 54-23
School of German Philology and
Translation
Educational Programme Translation
studies: professionally oriented translation
(English and Second Foreign Language)
Majoring 035 Philology
Orest-Bohdan Hrynevych

Research supervisor:
Kh. B. Melko
Candidate of Philology
Associate Professor

Kyiv – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1.....	
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕРМІНІВ У МОВОЗНАВСТВІ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ.....	11
1.1. Поняття терміна в мовознавстві.....	11
1.2. Стратегії перекладу науково-технічних термінів	19
1.3. Особливості англомовного документального кіно тексту.....	35
Висновки до Розділу 1.....	43
РОЗДІЛ 2	
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В АНГЛОМОВНИХ ДОКУМЕНАЛЬНИХ ФІЛЬМАХ	45
2.1. Соціолінгвістичні особливості функціонування науково-технічних термінів в англомовних докуменальних фільмах.....	45
2.2. Лінгвокультурні особливості англомовних документальних фільмів.....	57
2.3 Креолізований текст як форма наукового дискурсу.....	62
Висновки до Розділу 2.....	64
РОЗДІЛ 3	
СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ДОКУМЕНТАЛЬНИХ КІНОТЕКСТІВ.....	66
3.1. Способи перекладу англомовних термінів документальних кіно текстів.....	66
3.2. Стратегії та тактики перекладу науково-технічних термінів документальних фільмів.....	71

Висновки до Розділу 3.....	78
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	81
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	88
ДОДАТОК.....	89
SUMMARY.....	100

ВСТУП

У сучасному глобалізованому світі науково-технічний переклад перетворює ключову роль у забезпечення міжнародного обміну знаннями. Точність, послідовність і адекватність передачі змісту є основними критеріями якості перекладу науково-технічних текстів. Особливістю науково-технічної мови є високий рівень стандартизації та використання термінів, що зумовлює використання спеціальних стратегій перекладу.

У час глобалізації та стрімкого розвитку технологічного світу медіа-платформа, яка включає в себе друковані ЗМІ, радіо- та телемовлення, а також Інтернет, відіграє значну роль як невичерпне джерело інформації та засіб комунікації для сучасної людини.

У двадцять першому столітті важко уявити, як люди спілкувалися один з одним лише безпосередньо або листувалися. Зрозуміло, що спілкування в такий спосіб відбувається здебільшого в межах певної спільноти, і лише певна кількість людей знала більше однієї іноземної мови, а тому наукові знання були доступні небагатьом.

Сьогодні, з його розвиненими технологічними можливостями, є багато способів отримати необхідну інформацію та знання. Найпоширенішими з них є телебачення та Інтернет. Вони дозволяють сучасним людям спілкуватися, отримувати, сприймати і передавати інформацію один одному за допомогою різних засобів зв'язку.

Невичерпним джерелом незвіданої інформації для сучасної людини став кінематограф. Незалежність України призвела до створення не лише державних каналів, а й багатьох комерційних, які стали конкурентоспроможними на ринку праці. Наразі, щоб транслюватися на телебаченні, контент має бути перекладений на мову, доступну для глядача. Особливо це стосувалося документальних фільмів, оскільки художні фільми, які користувалися більшою

популярністю серед глядачів, обов'язково субтитрувалися українською мовою, якщо не дублювалися. Документальні фільми найчастіше транслювалися іноземними каналами або закуповувалися українськими каналами вже дубльованими іноземною мовою. Оскільки дублювання чи субтитрування вимагає фінансових витрат, українською мовою транслювалося дуже мало документальних фільмів. Цю проблему також підкреслює ситуація з науковими дослідженнями у сфері кіноперекладу, або, як його позиціонують науковці, аудіовізуального перекладу. Дослідників завжди цікавили особливості науково-технічного перекладу, який став об'єктом дослідження О. Ключник, Г. Грицик, Т. Кияк, С. Баранова, Є. Сусіденко, Л. Черноватий, В. Карабан, І. Носенко, М.Вакуленко, Г. Корбут, О. Петренко. Більшість наукових праць присвячено художнім та анімаційним фільмам, тоді як вивченням документального кіно науковці практично не займаються. Дослідженням перекладу науково-технічних документальних фільмів українською мовою взагалі майже не приділялося уваги.

Актуальність теми дослідження зумовлена незначною увагою перекладацької спільноти до аудіовізуального перекладу загалом та перекладу іноземних документальних фільмів науково-технічної тематики зокрема, англійськомовних. Англійськомовні документальні фільми науково-технічної тематики є досить специфічними з точки зору перекладу, тому існує потреба у вивченні засобів відтворення їх лінгвокультурних особливостей українською мовою.

Мета дослідження – визначити засоби відображення лінгвокультурних особливостей англійськомовних документальних фільмів українською мовою.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- ✓ визначити основні характеристики англійськомовних документальних фільмів науково-технічної тематики;

- ✓ проаналізувати поняття терміна в мовознавстві та перекладознавстві;
- ✓ визначити основні стратегії перекладу науково-технічних термінів;
- ✓ проаналізувати стратегії перекладу науково-технічних термінів українською мовою;
- ✓ описати особливості англomовного документального кіно тексту.

Об'єкт дослідження – засоби відтворення англomовних науково-технічних термінів в документальних фільмах.

Предмет дослідження – стратегії та тактики англomовних науково-технічних термінів в документальних фільмах українською мовою.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що визначено соціолінгвістичні особливості функціонування науково-технічних термінів в англomовних докуменальних фільмах та досліджено стратегії та тактики перекладу науково-технічних термінів документальних фільмів.

Практичне значення одержаних результатів полягає у внеску в сучасну теорію перекладу, теорію та практику аудіовізуального перекладу, зокрема в тематичний модуль аудіовізуального перекладу щодо перекладу документальних фільмів науково-технічної тематики.

Структура кваліфікаційної роботи з перекладознавства складається зі ВСТУПУ, трьох РОЗДІЛІВ та ВИСНОВКІВ до них, ЗАГАЛЬНИХ ВИСНОВКІВ, СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКІВ ТА РЕЗЮМЕ.

У вступі визначено актуальність теми, мету і завдання роботи, об'єкт, предмет, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів; у РОЗДІЛІ 1 розглянуто поняття терміна в мовознавстві та перекладознавстві, визначено стратегії перекладу науково-технічних термінів та описано особливості англomовного документального кіно тексту; РОЗДІЛІ 2 вихначено соціолінгвістичні особливості функціонування науково-технічних термінів в англomовних докуменальних фільмах, описано лінгвокультурні особливості

англомовних документальних фільмів. У третьому РОЗДІЛІ визначено класифікацію перекладу кінофільмів за допомогою субтитрів, проаналізовано адаптивні методи трансляції подій в англомовному документальному кіно тексті та визначено стратегії та тактики перекладу науково-технічних термінів документальних фільмів; у ЗАГАЛЬНИХ ВИСНОВКАХ визначено основні результати дослідження; у ДОДАТКУ наведено приклади англомовних науково-технічних термінів документальних фільмів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕРМІНІВ У МОВОЗНАВСТВІ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

1.1. Поняття терміна в мовознавстві

Мовна діяльність людини є прямим відображенням постійного розвитку науки і техніки. У післявоєнні роки розпочався процес збільшення кількості так званої спеціальної лексики, який триває і в наш час. Прогрес науки і техніки, суспільні перетворення призводять до «радикальної перебудови понятійного апарату багатьох наукових дисциплін і появи нових галузей знань», до освіти «нових понять, що різко підвищує потребу в номінаціях». Такі процеси відображаються в утворенні великої кількості нових термінів, що призводить до зміни термінології. «Завдання лінгвістів — перетворити «термінологічний вибух», який значною мірою є спонтанним, на керований процес» (Кияк, 2008). Загальна характеристика терміна безпосередньо залежить від стану мови науки і техніки, від тенденцій її (мови) розвитку. Відповідно зміни в науці призводять до зміни наукових поглядів і до створення нових термінів, методів їх вивчення. Аналізуючи сучасний стан терміна, важливо відзначити його велику семантичну гнучкість, можливість створення нових термінів на основі вже існуючих (Кучман, 2005).

Мовна діяльність людини є прямим відображенням постійного розвитку науки і техніки. У післявоєнні роки розпочався процес збільшення кількості так званої спеціальної лексики, який триває і в наш час. Прогрес науки і техніки, суспільні перетворення призводять до «радикальної перебудови понятійного апарату багатьох наукових дисциплін і появи нових галузей знань», до освіти «нових понять, що різко підвищує потребу в номінаціях». Такі процеси відображаються в утворенні великої кількості нових термінів, що призводить до

зміни термінології. «Завдання лінгвістів — перетворити «термінологічний вибух», який значною мірою є спонтанним, на керований процес» (Русова, 2022). Вивчення «терміну» триває десятиліттями. І, тим не менш, однозначного визначення цього поняття немає. Іноді лінгвісти в одній статті наводять відразу кілька визначень. Так Л.М. Деркач в одній зі своїх праць зазначає дев'ятнадцять визначень терміна «термін», вказуючи, що це не кінцева їх кількість (Деркач, 2007), а Р.О. Гільченко наводить сім варіантів визначення терміна (Гільченко, 2002).

Слід зазначити, що термін є об'єктом дослідження низки наук, кожна з яких намагається сформулювати власне визначення з урахуванням особливостей, характерних для даної галузі знань. Водночас неможливо створити єдине визначення такого багатоаспектного поняття для безлічі наук. Отже, основою філософсько-гносеологічного визначення терміна є ознака терміна. Саме терміни являють собою матеріальний результат пізнання, будучи «елементами наукового апарату теорій і понять, а також такими значимими засобами, як номенклатура, власні назви, символи, індекси, а також їх поєднання в словесних формулюваннях, символічних формулах», діаграми тощо» (Карабан, 2004). Водночас терміни і фіксують отримані знання, і «сприяють відкриттю нових знань», перебуваючи у «вузлах» певної теорії чи концепції часто точки зростання цієї теорії» (Коваленко, 2002).

З позицій когнітивної термінології термін розглядається як динамічне явище, що народжується, формулюється, поглиблюється в процесі пізнання (пізнання), переходу від концепту – ментальної категорії – до вербалізованого концепту, пов'язаного з певною теорією. , поняття, яке концептуалізує певну сферу знань і/або діяльності» (Ульяненко, 2011). Вивчаючи проблему визначення терміна в рамках термінології, проаналізовано праці найвидатніших лінгвістів. На думку Т.Р. Кияка, «термін зростає на лексичній одиниці» даної мови або «лексична одиниця цієї мови є природно-мовним субстратом

терміна», а отже, «термін – це лексична одиниця певної мови для спеціальні цілі, що позначають загальне, конкретне або абстрактне поняття теорії певної спеціальної галузі знання чи діяльності» (Кияк, 2008).

Вивчаючи проблему визначення терміна в рамках термінології, проаналізовано праці найвидатніших лінгвістів. На думку Т.Р. Кияка, «термін зростає на лексичній одиниці» даної мови або «лексична одиниця цієї мови є природно-мовним субстратом терміна», а отже, «термін – це лексична одиниця певної мови для спеціальні цілі, що позначають загальне, конкретне або абстрактне поняття теорії певної спеціальної галузі знання чи діяльності» (Кияк, 2008).

Важливо відзначити відмінність терміна від слів і словосполучень (об'єктів лінгвістики), а також різницю нормативних вимог відповідно до одних і інших. І тільки в цьому випадку правомірно стверджувати, що терміни є спеціальними словами. Н.І. Пустовойт запропонував таке визначення терміна: «терміни — це спеціальні слова, обмежені їх спеціальним призначенням; слова, що прагнуть бути однозначними як точне вираження понять і назви речей» (Пустовойт, 2020). В. Іващенко пропонує таке визначення, яке враховує його властивості та ознаки, відрізняючи його від терміна, ніж від терміна: «термін – номінативна спеціальна лексична одиниця (слово або словосполучення) спеціальної мови, прийнята для точної назви спеціальних понять» (Іващенко, 2018).

Намагаючись визначити місце терміна в сучасній мові та віднести його до природних одиниць у рамках літературної мови чи до штучно створених, лінгвісти дотримуються двох досить суперечливих позицій. З одного боку, терміни є штучними, зважаючи на їх походження, і мають досить самостійний характер. Це означає, що можна визнати думку про необхідність виведення термінів за рамки літературної мови. З іншого боку, процес утворення термінів на основі природної мови та їх застосування в різних галузях знань не

дозволяють вважати термін штучною одиницею. Напевно, для вирішення цієї проблеми важливо знайти третю точку зору. В.О. Вернигора пропонує вважати термін природною одиницею наукової мови, а наукова мова – «самостійною функціональною підсистемою» природної національної літературної мови (Вернигора, 2020). Також, на її думку, «ми аналізуємо термінологію в рамках тієї системи, в яку вона природно входить, тобто як частину словникового складу мови науки»

Термінологія за своєю прямою функцією не належить і не може належати до жодної іншої лексичної системи. Термінологія має своє спеціальне призначення, реалізація якого можлива лише мовою науки» (Кияк, 2008). Безперечно, термін має багато відмінностей від інших мовних одиниць, але навіть це не дозволяє вивести його за межі літературної мови. Для підтвердження цієї думки згадаємо Антуана Лавуазьє та його працю «Основні міркування про хімію», де він наполягав на єдності науки та термінології, підкреслюючи, що всі природничі науки є поєднанням наукових фактів, ідей та термінів. І, на думку А.А. Реформована мова є важливим невідповідним елементом науки, включеним у неї через термінологію (Реформована, 2001). Все це дозволяє стверджувати, що терміни, що відображають природні явища і зміни в науці і техніці і є природними одиницями в рамках наукової мови, нерозривно пов'язані з літературною мовою.

Намагаючись визначити місце терміна в сучасній мові та віднести його до природних одиниць у рамках літературної мови чи до штучно створених, лінгвісти дотримуються двох досить суперечливих позицій. З одного боку, терміни є штучними, зважаючи на їх походження, і мають досить самостійний характер. Це означає, що можна визнати думку про необхідність виведення термінів за рамки літературної мови. З іншого боку, процес утворення термінів на основі природної мови та їх застосування в різних галузях знань не дозволяють вважати термін штучною одиницею. Напевно, для вирішення цієї

проблеми важливо знайти третю точку зору. Н.В. Дячук пропонує вважати термін природною одиницею наукової мови, а наукова мова – «самостійною функціональною підсистемою» природної національної літературної мови (Дячук, 2023). Також, на її думку, «ми аналізуємо термінологію в рамках тієї системи, до якої вона природним чином входить, тобто як частину словникового складу мови науки (Дячук, 2023).

Термінологія складається з двох слів від латинського «*terminus*», що означає кордон, і «*logos*» — наука, сфера, предмет, і зазвичай використовується в двох різних значеннях. Перший — це сукупність термінів, пов'язаних із системою понять певної науки, техніки, галузі чи галузі мистецтва, суспільної діяльності. Приклади: військова термінологія; Ювелірна термінологія; Туристична термінологія; Технічна термінологія. Друге значення нерозривно пов'язане з лінгвістикою — галуззю мовознавства, яка займається вивченням і регулюванням термінів. Термінологія — один із найважливіших засобів суспільного спілкування, який справив великий вплив на існування мови взагалі. Створення та конструювання терміна можна описати як цілеспрямований пошук на основі наявної інформації. Поки створюється певна національна чи міжнародна мова, ця мова кодується, зберігається та обробляється. Звичайно, термінологічна інформація важлива для мов. Термінологія завжди була важливою проблемою мовознавства. Оскільки визначення місця та функції термінів у лексичних шарах галузі дозволяє зрозуміти сутність поняття. Необхідність поглибленого та всебічного дослідження сутності терміна вимагає також використання принципів функціонального підходу (Верховенцева, 2017).

Основні нормативні вимоги до терміну були спочатку розроблено Лотте (Collet, 2021). Такими вимогами є: структурність, неконкретність, стислість, однозначність, ясність, простота, зрозумілість, ступінь застосовності тощо

(Collet, 2021). Деякі з них дали додаткову інформацію багатьом ученим, зокрема І.Н. Волкова, А.В. Крияновська, Л. А. Симоненко та ін.

Нижче ми зосередимося на деяких із цих вимог:

1. Структурний: будь-який термін є частиною певної терміносистеми. Саме ця особливість підносить його до статусу терміна. Терміносистема має два типи структури – логічну структуру та лінгвістичну структуру.

2. Однозначність: термін повинен представляти лише одне наукове чи технічне поняття, а одне поняття має відповідати лише одному терміну. Одним із найсерйозніших недоліків термінології, на думку Д. С. Лотте, є те, що значення терміна змінюється від контексту до контексту.

3. Стислість: коротка версія терміна функціонально еквівалентна терміну. Його не можна використовувати вільно і добровільно.

4. Чіткість: наукова концепція має певну межу, і ця межа відображена в її визначенні. Точність терміна означає, що він має всі ознаки даного поняття.

5. Лінгвістична основа: коли необхідно вибрати один із термінів на основі своєї чи іншої мови, звичайно, доцільно використовувати сам термін. Це пов'язано з тим, що надмірне та необґрунтоване вживання асиміляційних термінів неминуче призводить до відриву термінології від народної мови та її незрозумілості для неспеціалістів (Анса, 1993).

Структурну будову терміна В.П. Даниленка, він включає три лексичні пласти: 1) нетермінологічна лексика; 2) загальнонаукова лексика; 3) термінологічна лексика. Термінологічна лексика (спеціальні слова певної терміносистеми) є найбільш змістовною частиною мови науки, якщо загальнонаукові терміни виражають загальні значення, не обмежені однією предметною галуззю (Даниленко, 2012).

Термінологія в даний час поділяється на кілька напрямків дослідження:

1. Теоретичне термінознавство – вивчає закономірності розвитку та вживання спеціальної лексики (термінів).

2. Практичне термінознавство – займається розробкою практичних засад термінології, рекомендацій щодо подолання недоліків термінів і термінології, засобів їх використання, створення та перекладу.

3. Загальна термінологія – вивчає загальні властивості та проблеми спеціальної лексики (термінів).

4. Спеціалізована термінологія - вивчення термінів, які належать до певної області певної мови.

5. Типологічна термінологія – порівняльне вивчення індивідуальної термінології та визначення властивостей загальної та індивідуальної термінології.

6. Порівняльне термінознавство – порівняльне вивчення загальної та спеціальної термінології в різних мовах та їх властивостей.

7. Семасіологічна термінологія – вивчає проблеми семантики спеціальних лексем, зміни семантичних одиниць, полісемії, синонімії, антонімії, гіпонімії.

8. Ономастична термінологія – вивчає спеціальні лексеми іменування, процес їхнього іменування, вибір оптимальної форми іменування.

9. Історична термінологія – вивчає історію термінології та аналізує походження та формування термінів. Так регулюються терміни. На основі результатів цього напряму виникла нова самостійна наука в мовознавстві – антрополінгвістика.

10. Функціональна термінологія – вивчає роль сучасних термінів у різноманітних текстах, у ситуаціях професійного спілкування, навчання, а також використання термінів у мовленні та комп'ютерних системах. Зараз з'явилися нові напрями термінології - когнітивна та гносеологічна термінологія (Проценко, 2011).

Безперечно, термін має багато відмінностей від інших мовних одиниць, але навіть це не дозволяє вивести його за межі літературної мови. Для підтвердження цієї думки згадаємо Антуана Лавуазьє та його працю «Основні

міркування про хімію», де він наполягав на єдності науки та термінології, підкреслюючи, що всі природничі науки є поєднанням наукових фактів, ідей та термінів. На думку А.А. Реформована мова є важливим не випадковим елементом науки, включеним у неї через термінологію (Реформована, 2010).

Усі розглянуті вище ознаки дозволяють стверджувати, що терміни, які відображають природні явища та зміни в науці й техніці і є природними одиницями в рамках наукової мови, нерозривно пов'язані з літературною мовою. Термінологія за своєю прямою функцією не належить і не може належати до жодної іншої лексичної системи. Термінологія має своє спеціальне призначення, реалізація якого можлива лише мовою науки.

1.2. Стратегії перекладу науково-технічних термінів

У наш час розуміння процесу перекладу якісно змінилося. Завдяки розвитку нових технологій і зростанню ролі засобів масової інформації перекладацькі відносини охоплюють сучасність практично у всіх сферах людського життя. Перекладацька діяльність, у свою чергу, зумовлює появу нових перекладацьких викликів, що потребують пошуку відповідних перекладацьких стратегій та рішень. Термін «стратегія перекладу» дуже часто вживають перекладачі-практики на початковому етапі перекладацького аналізу тексту та теоретики перекладу для опису процесу перекладу. Це поняття є основоположним у перекладознавстві, адже без нього практично ніхто не може обійтися в процесі перекладу (Михайленко, 2014).

Термін «стратегія» використовується в перекладознавстві для позначення досить широкого спектру дій перекладача – від вибору тексту для перекладу до визначення способу відтворення конкретних мовних одиниць. За словами К.Чуковського, переклад — велике мистецтво. Переклад має відтворювати дух

вихідного тексту цільовою мовою, але це не має бути дослівний переклад. Переклад має впливати на читача так само, як і оригінал (Cabré, 1998).

Методологічний напрямок перекладознавства бере початок від перекладацьких трактатів XVII—XIX ст., у яких директивно сформульовані принципи перекладу, тобто ставиться за мету навчити перекладача перекладати. Саме з цих позицій розробку стратегії перекладу розглядають як частину формування професійної компетентності перекладача (Harmon, 2019).

В. Сдобніков виходить із розуміння стратегії як планування майбутньої діяльності, її підготовки щодо певних умов і відповідно до конкретної мети. Дослідник визначає стратегію як програму реалізації перекладацької діяльності, сформовану на основі загального підходу перекладача до виконання перекладу в певній комунікативній ситуації двомовного спілкування, що визначається специфікою цієї ситуації, метою перекладу та, у свою чергу, визначає характер професійної поведінки перекладача в рамках даної комунікативної ситуації (Сдобніков, 2015). Ми дотримуємося визначення В. Сдобнікова, оскільки вважаємо його найбільш точним, що відображає всі аспекти цього явища.

Прямий переклад (калькування та транскрибування)

Прямий переклад використовується для передачі термінів, які не мають еквівалентів у мові перекладу або є зовсім новими (Shylinska, 2019). Сюди входять калькування (відтворення структури терміна на мові перекладу) та транскрибування або транслітерація, коли зберігається форма іншомовного терміна. Наприклад, англійське слово *“lazer”* може бути передане як *“лазер”* без змін, що забезпечують збереження міжнародної зрозумілості.

Адаптивний переклад

Підхід використовує використання наявних у мові перекладу термінів, які мають найближче значення до оригіналу (Rusko, 2013). У процесі адаптації враховуються мовні та культурні особливості цільової аудиторії. Наприклад, англійський термін *“computer”* перекладається як *“комп'ютер”*, хоча спочатку

в різних мовах використовували інші відповідники (на кшталт “*обчислювальна машина*”).

Використання еквівалентів та варіантів

У деяких випадках для одного і того ж терміну в різних мовах можуть існувати кілька еквівалентів. Вибір правильного еквівалента залежить від галузі, в якій використовується термін, а також контексту тексту. Це особливо важливо в галузях, які швидко розвиваються, наприклад, інформаційних технологіях, де терміни можуть швидко отримати нові знання (Zihan).

Контекстний переклад

Науково-технічні терміни часто є багатозначними, і для забезпечення точності перекладу не залишилося контексту. Один і той же термін може мати значення в залежності від дисципліни, до якої він належить. Наприклад, термін “*мережа*” може бути перекладений як “мережа” в контексті комп’ютерних наук або “мережа” в електротехніці, але із абсолютно смисловими нюансами.

Вплив стандартизації на переклад

Однією з головних проблем перекладу науково-технічних термінів є проблема єдиної стандартизації в різних країнах. Це ускладнює роботу перекладача, яка має отримати стандарти та термінологічну базу, що діє в певній науковій або технічній галузі. Сучасні системи управління термінологією та глосарією допомагають уникати розбіжностей і підвищувати зручність перекладу (Matamala, 2010).

Використання машинного перекладу та постредагування

З розвитком технологій перекладу з’являються інструменти машинного перекладу, які спрощують переклад великих обсягів науково-технічних текстів. Однак такий переклад часто потребує додаткового постредагування, особливо в частині термінології, щоб уникнути помилок і забезпечити точність передачі вмісту (Shylinska, 2019).

Прямий переклад (калькування та транскрибування)

Прямий переклад науково-технічних термінів охоплює дві основні стратегії: **калькування** та **транскрибування (транслітерацію)**. Цей підхід використовується, якщо іншомовний термін не має чіткого еквіваленту в мові перекладу або коли необхідно зберегти термінологічну точність, яка є важливою для науки та техніки (Romanuk, 2020).

Калькування – це перекладацька стратегія, яка забезпечує дослівне відтворення морфологічної структури терміна або словосполучення іншомовного тексту (Romanuk, 2020). Важливою особливістю цього методу є логіка збереження його побудови оригінального терміну, що дозволяє максимально точно передати зміст.

- **Hardware** → “*твердий товар*” (дослівне перекладання на першому етапі, але в українській термінології це “*апаратне забезпечення*”).
- **Cloud computing** → “*хмарні обчислення*” (збережено структуру й зміст).
- **Black box** → “*чорна скринька*” (термін авіазації, який широко використовується також в інших технічних дисциплінах).

Калькування особливо часто виконується в ситуаціях, коли мова перекладу здатна відтворити оригінальну логіку терміна. Однак іноді дослівний переклад може створити труднощі для розуміння, якщо він не враховує специфіку мови перекладу або контексту, в який вживається термін. Це можна вимагати адаптації або пояснення.

Виклики калькування:

1. **Неоднозначність термінів:** Оригінальні терміни іноді мають інше значення, ніж їхній прямий переклад. Це може призвести до плутанини або викривлення сенсу (Romanuk, 2020).

2. **Складність для нефакхівців:** Кальковані терміни можуть бути важкими для сприйняття пересічними користувачами, якщо вони не знайомі з дисципліною, у якій використовується термін.

3. **Відсутність звичності:** Іноді калькований термін може звучати незвично і потрібно витратити значну частину часу, щоб увійти в науковий обіг та використовуватись користувачами (Meijuan, 2023).

Транскрибування – це передача звукової форми іншомовного терміна за допомогою мови перекладу, тобто наближення до звучання оригіналу (Черноватий, 2003). Транслітерація, у своєму випадку, створює графічну форму слова, використовуючи літературу цільової мови. Обидва методи часто застосовуються для термінів, які не мають аналогів у мові перекладу або є новими в певній галузі.

Приклади транскрибування та транслітерації:

- **“Lazer”** → “лазер”.
- **“Scanner”** → “сканер”.
- **“Bitcoin”** → “біткоїн”.
- **“Алгоритм”** → “алгоритм”.

Ці методи зберігають міжнародну уніфікацію термінів, що є особливо популярними для науково-технічних дисциплін, де терміни мають бути зрозумілими фахівцям з різних країн. У деяких випадках такі терміни швидко стають частиною літературного словникового запасу мови перекладу і з’являються без змін.

Виклики транскрибування та транслітерації:

1. **Відмінності у вимові та написанні :** У деяких мовах, наприклад, в українській, можуть виникати труднощі з правильним відтворенням іншомовного звуку. Наприклад, англійський звук [θ] у словах типу “theory” передається як “теорія”, хоча не має прямого аналога (Струк, 2019).

2. **Зміна змісту через адаптацію :** Іноді при транскрибуванні спостерігається спотворення сенсу або втрати початкового значення через особливості фонетики чи орфографії.

3. **Інтеграція в термінологічну базу** : Нові терміни не завжди відразу приймаються науковою спільнотою і можуть мати кілька варіантів відтворення (Струк, 2019).

Переваги та обмеження прямого перекладу

Основною перевагою прямого перекладу є збереження точності та відповідності міжнародним стандартам. Це полегшує спілкування між фахівцями з різних країн і забезпечує однакове розуміння термінології. Однак такий підхід не завжди забезпечує легкість сприйняття для широкої аудиторії та може потребувати додаткових пояснень чи адаптацій (Яремко, 2017).

Таким чином, калькулювання та транскрибування є безліч інструментів науково-технічного перекладу, які дозволяють зберегти точність і зрозумілість термінів у різних мовах. Однак вибір між ними залежить від конкретного контексту перекладу, термінологічної бази та вимог цільової аудиторії (Leleka, 2024).

Адаптивний переклад – це процес підбору термінів, який максимально точно відповідає значенню оригіналу, але вже має місце в мові перекладу або краще відповідає культурним та мовним нормам цільової аудиторії. Цей підхід особливо корисний, коли дослівний термін перекладу може виникнути непорозуміння або не відповідати фаховій лексиці конкретної галузі. Метод адаптивного перекладу є передачею сенсу так, щоб термін був зрозумілим та коректним для спеціалістів цільової сфери (Leleka, 2024).

У науково-технічних текстах часто зустрічаються терміни, які в дослівному перекладі можуть втрачати свій сенс або звучати неорганічно для цільової аудиторії. Адаптація дозволяє підібрати еквівалент, який краще відповідає вже усталеним поняттям у мові перекладу. Наприклад, англійське слово “*driver*” в комп'ютерній сфері перекладається як “*драйвер*”, а не “*водій*”, що є прямим значенням цього слова. Такий підхід зберігає зрозумілість тексту та відповідає вимогам термінологічної узгодженості (Roseni, 2016).

Основні принципи для здійснення адаптивного перекладу:

- **Функціональний підхід:** Термін перекладається відповідно до його функції в конкретній галузі. Наприклад, термін *“mouse”* у сфері інформаційних технологій перекладається як *“мишка”* або *“комп’ютерна миша”*, а не просто *“миша”*, щоб уникнути двозначності.
- **Врахування термінологічних баз:** Перекладач повинен звертатися до галузевих глосаріїв та стандартів, щоб звернути найбільш вживаний еквівалент у мові перекладу. Наприклад, у галузі телекомунікацій термін *“bandwidth”* перекладається як *“пропускна здатність”*, а не дослівно як *“ширина смуги”*.
- **Узгодження з культурними нормами:** У деяких випадках необхідно забезпечити особливості культури та мови. Наприклад, англійське *“smart home”* у перекладі може бути адаптоване як *“розумний дім”* або *“інтелектуальний будинок”* залежно від усталених термінів і цільової аудиторії.

Приклади адаптації в різних галузях

- **Інформаційні технології:** Термін *“software”* перекладається як *“програмне забезпечення”*, а не дослівно *“м’який товар”*, що зберігає спеціалізоване значення.
- **Медицина:** Термін *“scanner”* в медичному контексті перекладається як *“сканер”* (апарат для медичного обстеження), але в інших сферах може бути переданий як *“пристрій для сканування”*.
- **Електроніка :** Термін *“resistor”* перекладається як *“резистор”*, а не *“опір”*, щоб підкреслити, що мова йде про конкретний елемент електричного кола.

При перекладі науково-технічних термінів перекладач стикається з певними викликами адаптивного перекладу.

- **Нестача однозначних еквівалентів:** Деякі терміни не мають прямого аналога в мові перекладу, що змушує перекладача вдаватися до описового перекладу або створювати нові терміни (Zihan).

- **Різноманітність варіантів перекладу:** Один і той самий термін може мати кілька перекладів у різних галузях. Наприклад, термін “клітина” може позначати “клітину” в біології, “комірку” в електронній таблиці та “елемент” в хімії.

- **Неузгодженість термінології:** Відсутність єдиних термінологічних стандартів може призвести до того, що різні перекладачі обирають різні варіанти для одного і того ж терміну, що знижує узгодженість текстів.

Переваги адаптивного перекладу:

- **Зрозумілість для цільової аудиторії:** Адаптовані терміни легше сприймаються та фіналі галузевої лексики.

- **Гнучкість:** Цей підхід дозволяє збільшити розвиток мови та появу нових термінів.

- **Покращення якості перекладу:** Адаптація завершеності точності й узгодженості тексту, що є випуском у науково-технічних документах.

Використання еквівалентів та варіантів у перекладі науково-технічних термінів

Однією з важливих стратегій перекладу науково-технічних термінів є правильний добір еквівалентів та варіантів перекладу. Це завдання ускладнюється тим, що науково-технічні терміни можуть мати кілька можливих відповідників, які варіюються в залежності від галузі, стилістичних вимог та контексту. Далі розглянемо ключові аспекти цієї стратегії.

Різновиди еквівалентів

Еквівалентні терміни в перекладі можна розділити на кілька типів:

- **Повні еквіваленти** – терміни, які мають однакове значення і функції в обох мовах. Наприклад, “*алгоритм*” перекладається як “*алгоритм*”. Тут зберігається повна відповідність як значення, так і термін проживання.

- **Часткові еквіваленти** – терміни, які зберігають значення лише в певному контексті. Наприклад, “*drive*” в інформаційних технологіях перекладається як “*диск*” або “*накопичувач*”, але не підходить для інших сфер, таких як автомобілебудування, де “*drive*” може позначати “*привід*”.

- **Контекстуальні еквіваленти** – терміни, значення, які змінюються залежно від ситуації або галузі. Наприклад, “*мережа*” у сфері ІТ означає “*комп'ютерна мережа*”, а в біології – “*мережа нейронів*”.

Термін може мати різні варіанти перекладу залежно від конкретної галузі науки чи техніки. наприклад:

- У **комп'ютерних науках** “*interface*” перекладається як “*інтерфейс*” – зв'язок між програмами або пристроями.

- У **психології** той самий термін може бути переданий як “*взаємодія*” – взаємне спілкування чи контакт між людьми або системами.

Таким чином, перекладач повинен отримати галузеві особливості, обираючи найбільший доречний еквівалент. Використання недоречних варіантів може призвести до втрати сенсу або зміни акцентів (Richards, 2007).

Важливим завданням перекладача є утримання єдиної термінології цілого тексту. Для цього створені галузеві глосарії та словники, що створюють стандартизовані переклади термінів. Наприклад, в технічних інструкціях термін “*safety valve*” завжди перекладається як “*запобіжний клапан*”, щоб уникнути неоднозначності.

Іноді науково-технічні терміни можуть мати кілька прийнятих варіантів перекладу, що відносяться до різних стандартів у різних країнах. Наприклад, у джерелах сфери електроніки термін “*резистор*” перекладається як “*резистор*”, але в деяких випадках може зустрічатися варіант “*опірник*”.

Перекладачі часто стикаються з дилемою: чи залишити термін у калькованому вигляді, чи адаптувати його під мовні норми цільової аудиторії. Наприклад (Проценко, 2011):

- Термін “*cloud computing*” може бути перекладений як “*хмарні обчислення*” (калька) або “*хмарні сервіси*” (адаптація).
- Аналогічно, “*сервер*” можна перевести як “*сервер*” (транскрибований варіант) або як “*загальний вузол*” (адаптований варіант у спеціалізованих текстах).

Адаптація дозволяє зробити текст зрозумілим для користувачів, але може втратити точність з калькованим варіантом.

У науково-технічній мові іноді допустимо використовувати синонімічні варіанти термінів (Петрова, 2018). Проте варто пам'ятати, що терміни в такому контексті повинні мати чітке значення, тому вибір синонімів обмежений. наприклад:

- Термін “*data*” може бути переданий як “*дані*” або “*інформація*”, але в статистиці ці варіанти не є взаємозамінними.
- Для терміна “*аналіз*” можна використовувати як “*аналіз*”, так і “*дослідження*” залежно від контексту.

Застосування синонімів робить гнучкість тексту, але вимагає від перекладача глибокого розуміння предметної галузі, щоб уникнути зміни значення (Петрина, 2018).

Іноді науково-технічний переклад вимагає спрощення термінів для кращого сприйняття широкою аудиторією. Це характерно для популяризаційних статей, навчальних матеріалів або інструкцій для користувачів. Наприклад, термін “*штучний інтелект*” часто перекладається як “*штучний інтелект*”, хоча для загальної аудиторії можна використовувати найпростіший варіант – “*розумні технології*”.

Спрощення повинно бути обґрунтованим і не впливати на точність змісту. Перекладач повинен знайти баланс між доступністю тексту та збереженням наукової точності (Овсієнко, 2022).

Контекстуальний переклад є одним із найбільш складних і водночас критично важливих стратегій перекладу науково-технічних термінів. Він передбачає аналіз не тільки лексичного значення окремого терміна, але й його функції та змісту в конкретному науковому або технічному контексті. Один і той самий термін може мати різні інтерпретації в залежності від галузі, дисципліни або використання, що вимагає від перекладача високої професійної компетенції та вміння включати семантичні нюанси (Кучман, 2005).

Деякі терміни мають багатозначний характер і використовують у різних наукових дисциплінах зі зміненим або специфічним значенням. наприклад:

- *Термін “мережа”* :
 - У комп'ютерних науках означає “*комп'ютерна мережа*”, що охоплює групу підключених пристроїв, які обмінюються даними.
 - В електротехніці — “*електрична мережа*”, призначена для сукупності електричних ланцюгів для передачі енергії.
 - У соціології — “*соціальна мережа*”, що позначає групу людей, об'єднаних певними взаємозв'язками.

Це означає, що для точного перекладу перекладач має розуміти дисциплінарний контекст і правильно звернути термін, який відповідає змісту в конкретній галузі.

Термін може змінювати своє значення залежно від його оточення в тексті. Наприклад, англійське слово “*функція*” в різних контекстах може позначатися:

- **Функція** (у математиці) — відношення між змінними.
- **Призначення або роль** (у загальноживаній мові) — те, для чого призначений об'єкт або система.

- **Функціонування** (у біології) — процеси, що забезпечують життєдіяльність рослин.

Отже, перекладач повинен проаналізувати речення та інші частини тексту, щоб обрати правильний варіант перекладу. Помилка в передачі значення може суттєво змінити зміст наукового тексту.

У деяких випадках розуміння терміна вимагає вивчення додаткових джерел (Кияк, 2008). Наприклад, якщо перекладач стикається з вузькоспеціалізованим терміном, йому необхідно звернутися до:

- **Термінологічних баз даних** (наприклад, IATE, EuroTermBank).
- **Галузевих глосаріїв та стандартів**, що регулюють використання термінів у конкретній науці або техніці.
- **Наукових публікацій** для розуміння того, як термін використовується в реальних наукових роботах.

Проведіть додаткове дослідження на основі перекладача, щоб уникнути помилок і забезпечити точність перекладу.

Науково-технічний переклад часто стикається з проблемою нових термінів, які ще не мають усталених еквівалентів у мові перекладу (Карабан, 2004). У такому випадку важливо отримати не лише значення терміна, але й те, як він буде сприйматися носіями мови. Прикладом є англійський термін “*blockchain*”, який увійшов до вжитку без змін, але може мати різні адаптації залежно від контексту — як “*блокчейн*” або “*ланцюг блоків*”.

Перекладач також має рівень підготовки та потреби аудиторії, на яку орієнтований текст. наприклад:

- У наукових статтях для вузькоспеціалізованої аудиторії можна використовувати терміни без адаптації, спираючись на знання читачів.
- У популярних наукових публікаціях або навчальних матеріалах доречно спростувати терміни або додавати пояснення для полегшення

сприйняття. Це зберегти баланс між точністю та доступністю тексту для читачів (Карабан, 2004).

Недостатній аналіз контексту може призвести до неправильного перекладу, що змінює зміст усього тексту. наприклад:

- “*Current*” можна позначати як “*струм*” в електротехніці, так і “*поточний*” у загальному контексті. Неправильний переклад призведе до смислових викривлень.

- У технічних інструкціях помилка у перекладі інструктивних термінів (напр., “*вимикач*” замість “*перемикач*”) може створити проблеми під час експлуатації обладнання.

Стандартизація іншої ключової ролі в науково-технічному перекладі, оскільки забезпечення єдності та узгодженості термінів є необхідною умовою для ефективної комунікації між науковцями, інженерами та технічними факультетами в різних країнах. Невідповідність у перекладі або різні варіанти одного і того ж терміна можуть призвести до непорозумінь або помилок у застосуванні знань. Даний пункт детально розглядає, як проблеми стандартизації на перекладі викликають проблеми у зв’язку з нею та які інструменти використані для забезпечення єдності термінології (Іващенко, 2018).

Міжнародні організації, такі як ISO (Міжнародна організація зі стандартизації) та IEEE (Інститут інженерів з електротехніки та електроніки), розробляють стандарти, які встановлюють єдині термінологічні норми для певних галузей. Перекладачам важливо забезпечити ці стандарти, оскільки від цього залежить правильність і точність передачі інформації. Наприклад, у стандартах ISO терміни, які стосуються якості продукції або безпеки, мають бути перекладені точно відповідно до затверджених глосаріїв, і відхилення від них не допускаються (Герман, 2023).

У багатьох країнах діють власні термінологічні стандарти та глосарії, що відповідають національним особливостям мовного середовища. Наприклад, терміни в галузі права або техніки в Україні можуть відрізнятися від відповідних термінів у Великій Британії чи США. Перекладач повинен бути ознайомлений з національними стандартами та використовувати актуальні джерела для перевірки правильності перекладу. В Україні, наприклад, функціонують термінологічні бази на основі стандартів ДСТУ, які забезпечують однакове використання термінів у наукових і технічних текстах (Roseni, 2020).

Нерідко міжнародні та національні стандарти можуть мати розбіжності, що ускладнює процес перекладу. Той самий інший термін може мати тлумачення або вживатися в різних контекстах у різних країнах. Наприклад, англійське слово “*power*” можна перекладати як “*потужність*” або “*сила*” в залежності від дисципліни (електротехніка чи фізика). Від перекладача вимагається вміння орієнтуватися в цих розбіжностях та правильно вибрати варіант залежно від конкретної ситуації.

Сучасні перекладачі дедалі частіше виконують інструменти автоматизованого перекладу (CAT-інструменти), які інтегруються з термінологічними базами. Це дозволяє зменшити ризик помилок та забезпечити зручність термінології у великих об'єктах. Такі інструменти, як SDL Trados, MemoQ або Memsource, дають можливість використовувати узгоджені глосарії та стандартизовані термінологічні бази в процесі перекладу (Meijuan, 2023).

У науково-технічних галузях терміни швидко еволюціонують, що створює додаткові виклики для перекладачів. Наприклад, у галузі інформаційних технологій або медицини щороку з'явилися нові терміни, які ще не матимуть усталених еквівалентів у багатьох мовах. Це вимагається від перекладачів не лише стежити за новими стандартами, а й брати участь у розробці нових термінологічних глосаріїв, які відповідають сучасним вимогам.

Одним із головних викликів стандартизації є обов'язкова вимога дотримання замовника, яка може вимагати використання певної термінології, навіть якщо вона не відповідає офіційним стандартам (Meijuan, 2023). Перекладам доводиться знаходити компроміс між вимогами клієнта та дотриманням міжнародних і національних норм. Крім того, іноді існує потреба в одночасному використанні стандартів, наприклад, при перекладі документів для міжнародних компаній, які працюють у різних юрисдикціях.

Використання машинного перекладу та постредагування в сучасних умовах. В епоху цифрової глобалізації роль перекладу стає особливо важливою для забезпечення ефективної міжкультурної та міжмовної комунікації. Машинний переклад (МП) є одним із ключових технологій, що активно розвивається, сприяючи прискоренню процесів обробки текстів високими мовами. Проте, при значних досягненнях у сфері автоматизованих перекладів, їх якість не завжди відповідає стандартам, прийнятним для офіційних документів, наукових статей чи професійної комунікації (Meijuan, 2023). Саме тому вимагається потреба в інтеграції процесу постредагування, яка забезпечує підвищення точності та відповідності перекладеного тексту вимогам цільової аудиторії.

Машинний переклад базується на використанні алгоритмів штучного інтелекту та методів обробки природної мови (Natural Language Processing, NLP). На сучасному етапі найпоширенішими є два підходи: статистичний машинний переклад (СМП) та нейронний машинний переклад (НМП). Статистичний підхід значно використовує корпуси паралельних текстів для створення мовних моделей та генерації перекладів на основі ймовірних відповідей між мовними парами. Натомість нейронного машинного перекладу застосовує глибинні нейронні мережі для аналізу та обробки тексту, що дозволяє досягти більшої гнучкості й точності. таким, НМП здатний отримати

речення тексту, що зменшує кількість помилок у граматичних структурах та лексичних виборах.

Однак жодна з цих технологій не забезпечує стовідсоткової відповідності перекладів оригінальному тексту, особливо коли йдеться про складні мовні конструкції або конкретну термінологію. Помилки можуть виникати через багатозначність слів, стилістичні особливості або культурні відмінності, які автоматизовані системи не зможуть повністю врахувати. Відтак, процес постредагування стає наступним етапом у роботі з перекладами. Постредагування охоплює корекцію граматичних, лексичних та синтаксичних помилок, а також адаптацію тексту під конкретні стандарти або вимоги клієнта.

Залежно від завдань, постредагування може бути двох рівнів: легке та повне. Легке постредагування забезпечує лише виправлення критичних помилок, які впливають на зрозумілість тексту, без зосередження на стилістичних аспектах. Такий підхід є доцільним для внутрішнього використання або у випадку, коли швидкість перекладу має значення над якістю. Натомість повного постредагування охоплює не тільки виправлення помилок, але й стилістичну адаптацію, що робить текст максимально відповідним вимогам цільової аудиторії. Цей підхід часто використовують для перекладу офіційних документів, наукових публікацій та маркетингових матеріалів.

Використання МП у поєднанні з постредагуванням дає можливість значно скоротити час виконання перекладацьких проектів і знизити їх вартість. Крім того, автоматизовані системи можуть швидко опрацьовувати великий обсяг тексту, залишаючи постредакторам лише коригування помилок. Це особливо актуально в умовах високого попиту на багатомовний контент, наприклад, у сфері електронної комерції, медіа або міжнародної комунікації. Разом з тим, ефективність такого підходу залежить від професійності постредакторів, які повинні мати не лише лінгвістичні знання, але й володіти

навичками роботи з автоматизованими інструментами перекладу (Meijuan, 2023).

Окремим напрямком розвитку є використання інструментів зворотного зв'язку, які дають можливість системам машинного перекладу вдосконалювати свої алгоритми на основі аналізу постредагованих текстів. Це створює перспективи для подальшого підвищення якості перекладів, зокрема шляхом налаштування моделей під конкретні мовні домени або галузеві потреби. Водночас важливо забезпечити етичні аспекти використання МП, особливо щодо конфіденційності та захисту даних.

Отже, поєднання машинного перекладу та постредагування стає ефективним інструментом для забезпечення високої якості багатомовної комунікації. Хоча автоматизовані системи ще не зможуть повністю замінити людських перекладачів, їх інтеграція зі зворотним зв'язком і професійною редакторською діяльністю відкриває нові можливості для розвитку перекладацької індустрії.

1.3. Особливості англомовного документального кіно тексту

Англомовне документальне кіно, як особливий вид кінематографа, характеризується своєю унікальною стилістикою, що спрямована на передачу реальності через об'єктивне зображення фактів, подій та історії. Такий жанр виконує не лише інформативну функцію, але й сприяє розвитку критичного мислення глядача, звертаючи його увагу на соціально значущі теми. У цьому контексті мова стає ключовим інструментом для передачі змісту, інші лексичні та граматичні структури англійської мови впливають на сприйняття (Franco, 1998).

Однією з основних рис англomовного документального кіно є формування авторської позиції через використання голосу за кадром, або озвучення за кадром .

Іншою визначальною особливістю є застосування інтерв'ю як центрального елемента сюжету. Документальні фільми, зокрема в англійській традиції, відомі своїм акцентом на різноманітні точки зору через включення коментарів експертів, учасників подій та свідків. Інтерв'ю в таких фільмах структуровано у вигляді діалогів, які забезпечують зв'язок між особистими історіями та загальною темою кінострічки. У лінгвістичному аспекті інтерв'ю часто виникає як формальна, так і розмовна форма англійської мови, що підвищує автентичність і довіру (Franco, 1998).

Одним із окремих компонентів англomовного документального кіно є візуальна підтримка аудіального контенту. Глядачі отримують не лише вербальну інформацію, а й видимі докази у вигляді архівних кадрів, інфографіки, анімації та відеозаписів із місця подій (Franco, 1998). Така взаємодія між словом і зображенням створює багатоканальний формат комунікації, що підвищує вплив на глядацьку аудиторію. У цьому контексті важлива роль сприяє використанню субтитрів та перекладів, що розширюють доступність фільму для міжнародної аудиторії та сприяють глибшому сприйняттю матеріалу (Matamala, 2009).

Крім того, англomовне документальне кіно відзначається жанровою різноманітністю. Режисери вибирають форми від традиційних науково-популярних фільмів до експериментального стрічки з елементами художньої інтерпретації. Це дозволяє поєднувати документальність з естетикою кіно, що, у свій час, змінює спосіб подачі реальності. Наприклад, у деяких фільмах використовуються метафоричні або поетичні прийоми для розкриття абстрактних ідей, що надає стрічкам глибший філософський контекст (Matamala, 2010).

Також варто відзначити роль музики та звукових ефектів у документальних фільмах. Саундтрек часто підсилює емоційний вплив на глядача та створює атмосферу, відповідну до теми. Звуковий супровід служить не тільки для підсилення драматичного ефекту, а й для структурування оповіді, підкреслюючи ключові моменти сюжету (Matamala, 2010). Наприклад, в історичних документальних стрічках використання музики епохи може посилювати автентичність подій, а звукові ефекти забезпечують реалістичність.

Документальні фільми також нерідко входять до використання прийомів художньої реконструкції, що дозволяє створити деталізовану картину минулих подій. При цій реконструкції подій не завжди претендує на абсолютну точність, однак вона захоче глядачів краще зрозуміти контекст і вплив тих чи інших подій. такі фільми виконують змішування документальних і художніх елементів, створюючи гібридні форми наративу (Matamala, 2010). Це підсилює інтерес до матеріалу та розширює аудиторію документальних фільмів.

Ще однією характерною рисою є політичний та соціальний контекст документальних стрічок. Багато англійських документальних фільмів створюються з метою висвітлення соціальних проблем, таких як екологічні кризи, права людини, політичні конфлікти. При цьому режисери часто прагнуть залучити аудиторію до активної участі в суспільних процесах, використовуючи фільми як інструмент впливу на громадську думку (Nichols, 2010). Це створює можливості для кінематографа бути не тільки засобом розваги, а й механізмом

Таким чином, англійське документальне кіно є багатогранним явищем, що впливає на інформаційну, естетичну та соціальну функції. Його специфіка перетворюється в гармонійно поєднані мовні, візуальні та звукові елементи, що робить цей жанр унікальним способом передачі реальності. Розмаїття жанрових форм і наративних технік дозволяє документальним фільмам не лише висвітлювати актуальні теми, а й стимулювати глядачів до активного осмислення й участі в суспільному процесі.

Приклади англomовного документального кіно

1. **“Планета Земля” (2006)** Це серіал, створений BBC, який став новаторським у сфері документальних фільмів про природу. Завдяки високоякісній кінозйомці та використанню сучасних технологій, таких як зйомка з повітря та уповільнене відео, цей проєкт став зразком для інших документальних стрічок про довкілля. Озвучка Девіда Аттенборо є прикладом ідеально реалізованого *voice-over*, який підсилює інформаційний та емоційний вплив на глядачів. Використання авторитетного наратора підкреслює об'єктивність поданого матеріалу.

2. **“Соціальна дилема” (2020)** Режисер фільму Джеффа Орловський досліджує вплив соціальної мережі на суспільство. Він послідував інтерв'ю з колишніми співробітниками технологічних компаній із художніми вставками, щоб показати, як алгоритми соціального впливу впливають на велику поведінку людей. Це приклад вдалого використання гібридного наративу, що складається з документального матеріалу з художньою реконструкцією. Музика та графіка у фільмі підсилюють занурення глядача в тему впливу технологій.

3. **“Незручна правда” (2006)**. Цей документальний фільм зосереджується на проблемах зміни клімату. Головний акцент зроблено на лекціях та публічних виступах Альберта Гора, що супроводжуються інфографікою та графічними матеріалами. Такий підхід демонструє, як використання інформаційних даних краще розуміє складні проблеми. Крім того, стрічка втілює приклад політично спрямованого документального кіно, що має на меті вплинути на громадську думку та стимул.

Голос за кадром, або *voice-over*, є одним із центральних інструментів наративу в англomовному документальному кіно. Він служить для пояснення, коментування або поглиблення змісту подій, що демонструються на екрані. Основною функцією цього прийому є передача інформації, яка доповнює візуальний ряд, але не дублює його. У документальних фільмах озвучка часто

виконує роль опори, яка направляє увагу глядача, пояснює контекст подій або надає аналітичну оцінку побаченому (Franco, 2001).

У деяких англомовних документальних фільмів голос за кадром має нейтральний та спокійний тон. Це допоможе створити враження об'єктивності й авторитетності викладеної інформації. Часто режисери запрошують відомих акторів або дикторів з приємним тембром голосу, що надає додаткової привабливості стрічці (Franco, 2001). Прикладом є голос Девіда Аттенборо в серіалах про природу, таких як *“Planet Earth”* та *“The Blue Planet”*. Його інтонації підкреслюють величну природу, викликаючи у глядача захоплення та повагу до навколишнього світу.

Якщо тон голосу може змінюватися залежно від тематики фільму. Наприклад, у соціальних та політичних документальних фільмах голос може бути емоційним або навіть тривожним, щоб підсилити драматизм розповіді. У фільмі *“The Social Dilemma”* (2020) озвучка сприяє створенню напруги, підкреслюючи безпеку впливу соціальної мережі на психологічний стан людини та суспільство в цілому.

Озвучування виконує кілька важливих функцій:

Пояснювальна функція: Голос за кадром результат роз'яснити складні наукові, соціальні чи історичні явища. Наприклад, у документальних фільмах про зміну клімату, таких як *“An Inconvenient Truth”* (2006), він пояснює наукову концепцію, використовуючи зрозумілу для глядачів лексику.

Інтерпретаційна функція: Деякі режисери вибирають голос за кадром для вірування власної позиції чи оцінки подій. У таких випадках він стає інструментом суб'єктивного висвітлення теми, як це часто зустрічається у фільмах Майкла Мура, наприклад, у *“Фаренгейті 9/11”* (2004), де автор активно коментує політичні події.

Емоційна функція: Голос за кадром також впливає на емоційний стан глядача, створюючи відповідний настрій. У фільмах про природу або екологію

озвучка може викликати відчуття співпереживання або тривоги за навколишнє середовище (Franco, 2001).

Озвучення дозволяє режисеру будувати оповідь більш цільно та учасником, не перевантажуючи фільм довгими діалогами або текстовими вставками. Цей прийом також забезпечує глядачам доступ до інформації, яку складно або неможливо було б передати лише через зображення. Наприклад, у наукових документальних фільмах часто використовуються спеціалізовані терміни, а голос за кадром допомагають їх адаптувати для широкої аудиторії (Franco, 2001).

Проте використання голосу за кадром може призвести до передачі інформації або створити враження маніпуляції глядача. Якщо голос за кадром занадто нав'язливий або емоційно забарвлений, це можна підірвати довіру до поданої інформації. Крім того, глядачі можуть відчувати, що режисер обмежує їхню свободу інтерпретації побаченого, нав'язуючи певний погляд на події.

Однією з визначальних особливостей англomовного документального кіно є **використання інтерв'ю** як основного способу передачі інформації, емоцій та різних точок зору. Прийом дозволяє створити глибше розуміння теми завдяки цій прямій взаємодії з учасниками подій, експертами або свідками. Інтерв'ю забезпечує роль не тільки джерела фактів, але й розповсюджує інноваційного зв'язку з глядачем. У документальних фільмах ця техніка забезпечує реалістичність та наближає аудиторію до теми, сприяючи формуванню довіри та цікавості (Mujagic, 2013).

Інтерв'ю в документальних фільмах може мати різний формат: від коротких коментарів до глибоких особистих розповідей (Mujagic, 2013). Структура такого інтерв'ю пропускається для того, щоб підтримувати логіку наративу. наприклад:

- **Формальний інтерв'ю** (з науковцями або експертами) вимагає точні формулювання та термінологію, що підсилює інформаційний аспект фільму.

- **Особисті інтерв'ю** (з очевидцями або учасниками подій) мають більший емоційний характер і містять розмовні елементи, які розвивають людські почуття та досвід (Mujagic, 2013).

Документальні стрічки часто комбінують обидва формати для створення балансу між фактами та емоційним компонентом. Завдяки цьому глядачі тримають не тільки інформацію, а й можливість відчувати внутрішній світ героїв.

В англomовних документальних фільмах мова інтерв'ю відповідає соціальному контексту та професійному рівню оповідачів. У науково-популярних стрічках експерти можуть використовувати спеціалізовану лексику та складні граматичні конструкції. Однак режисери часто приймають адаптацію мови: пояснюють складні терміни, надають графік або вибирають субтитри для розширення доступності контенту (Matamala, 2009).

У особистих інтерв'ю, навпаки, переважає розмовна мова із використанням повсюдних виразів, ідіом та емоційних інтонацій. Це дозволяє наблизити історію героїв до глядача та зробити їх більш зрозумілими. Важливу роль гравці невербальні елементи, як-от паузи, жести та міміки, що також передають емоції ((Matamala, 2009)).

Інтерв'ю забезпечує важливу роль у побудові сюжетної лінії. Вони можуть обслуговувати:

- **Основним джерелом інформації**, якщо сюжет розгортається навколо думок та розповідей героїв.

- **Доповненням до наративу**, коли інтерв'ю інтегруються з архівними матеріалами, графікою або художньою реконструкцією подій.

Інтерв'ю часто використовують для з'єднання різних елементів фільму, створюючи логічні переходи між сценами. Наприклад, коментар експерта може

пояснювати події, які були показані на екрані, або підготувати глядача до наступного епізоду (Matamala, 2009).

Приклади використання інтерв'ю в англomовному документальному кіно

- **«Туман війни» (2003)** : Режисер Еррол Морріс проводить інтерв'ю з Робертом Макнамарою, колишнім міністром оборони США. Це приклад глибокого особистого інтерв'ю, де герой не тільки ділиться фактами, але й розмірковує над своїми помилками та моральними дилемами.

- **«Чи не будеш ти моїм сусідом?» (2018)** : Цей фільм-інтерв'ю з друзями та колегами Фреда Роджерса допоможе створити цілісний портрет його особистості та розкрити вплив телебачення на суспільство.

В англomовних документальних фільмах часто використовується поєднання архівних матеріалів та нових відеозаписів, що створює глибший контекст та робить історію переконливішими. Архівні кадри можуть включати старі відео, фотографії, газетні вирізки, аудіозаписи або фрагменти історичних телепередач. Такий прийом дозволяє створити зв'язок між минулим і сьогоденням, що є особливо місцем для документальних фільмів на історичні, соціальні чи політичні теми (Nichols, 2010).

1. **Історичні фільми** часто поєднують відеозаписи з минулого з інтерв'ю сучасних експертів або свідків подій. Наприклад, у фільмі про Другу світову війну можуть бути використані архівні кадри боїв, промов політичних лідерів того часу та часу інтерв'ю з ветеранами, які розповідають про свої особливості історії.

2. **Соціальні документальні фільми** традиційно доповнюють сучасні дослідження або інтерв'ю архівними матеріалами, які демонструють розвиток певних соціальних явищ чи проблем. Наприклад, у кадрі фільму про расову дискримінацію можуть бути представлені протести минулих років і паралельно — сучасне інтерв'ю з активістами.

Роль архівів у побудові наративу

Архівні матеріали можуть занурити глядача в минулі події, підвищуючи довіру до представленої інформації. Вони служать доказом, підкріплюючи заяви та висновки авторів фільму. Водночас, сучасні зйомки надають актуальність сюжету, дозволяючи глядачам побачити, як історичні події впливають на сьогодні.

Технічні аспекти

У процесі створення фільму архівні матеріали можуть проходити ретельну обробку: кольорокорекцію, реставрацію, накладання звуку. Це дозволяє зберегти якість та гармонійно поєднати їх із новими кадрами. Наприклад, у фільмі «Війна у В'єтнамі» (2017) режисери Кен Бернс і Лінн Новік об'єднали відреставровані архівні записи з новим інтерв'ю, що перевищило цілісність фільму та душевну глибину.

Поєднання архівів та нових матеріалів створює багатосаровий ефект, дозволяючи глядачам одночасно спостерігати за минулим і рефлексувати над сучасністю. Це також робить фільм привабливим для різних категорій глядачів: тих, хто цікавиться історією, і тих, кого більше цікавлять актуальні питання (Nichols, 2010).

Комбінація архівних та сучасних матеріалів стала невід'ємною частиною англomовного документального кіно, оскільки така техніка дозволяє не лише розповідати історію, а й критично осмислювати минуле. Це також зберегти історичну пам'ять і робить документальні фільми потужним інструментом освітнього впливу.

Висновки до РОЗДІЛУ 1

Адаптивний переклад є важливою стратегією при роботі з науково-технічними термінами, завдяки чому він дозволяє забезпечити зрозумілість та коректність тексту з урахуванням мовних і культурних особливостей. Завдяки адаптації перекладачі можуть зберегти термінологічну точність та узгодженість, що сприяє ефективному обміну знаннями між різними країнами та науковими спільнотами.

Вибір еквівалентів та варіантів перекладу науково-технічних термінів є складним і багатоаспектним завданням. Перекладаючи повинні отримати галузеві особливості, контекст та стилістичні вимоги тексту, щоб звернути найбільш адекватний переклад. Крім того, необхідно підтримувати уніфікацію та узгодженість термінології, щоб зберегти точність і логічність перекладеного тексту. Використання цієї стратегії забезпечує зрозумілість матеріалу для різних категорій читачів та ефективне розширення науково-технічних знань.

Контекстуальний переклад є одним із найважливіших елементів у науково-технічному перекладі. Він вимагає від перекладача глибокого розуміння термінології та специфіки галузі, а також уміння аналізувати синтаксичний і семантичний контекст. Використання додаткових джерел і термінологічних баз дозволяє уникнути помилок, а також забезпечує точність і адекватність перекладу.

Стандартизація є великим аспектом науково-технічного перекладу, оскільки вона сприяє точності та однозначності передачі інформації. Перекладаючи необхідно володіти знаннями як міжнародних, так і національних стандартів, використовувати автоматизовані інструменти та брати участь у створенні й оновленні термінологічних баз. Дотримання стандартів і правильне використання термінології забезпечує високу якість перекладу та підвищення ефективної комунікації в глобальному науковому середовищі.

Стратегії перекладу науково-технічних термінів повинні базуватися на врахуванні особливостей термінології, контексту і культурних аспектів мови перекладу. Використання різних підходів, таких як калькування, адаптація та стандартизація, дозволяє забезпечити точність і зрозумілість перекладених текстів. В умовах швидкого розвитку технологій роль перекладача стає дедалі більш важливою, оскільки автоматизовані інструменти все ще не зможуть повною мірою замінити людський досвід і професіоналізм.

Таким чином, закадровий голос є елементом англомовного документального кіно, який допомагає структурувати наратив, доповнює візуальний ряд і полегшує розуміння складних тем. Правильний вибір голосу та стилю його сприяє створенню емоційного зв'язку з аудиторією та завершує впливовість фільму. Відсутній на обмеження, цей прийом залишається одним із найефективніших засобів комунікації в документальній кінематографії.

Інтерв'ю є невід'ємним елементом англомовного документального кіно. Вони не тільки передають факти та думки, але й створюють емоційний зв'язок із глядачем, творячи історію більш особистими та зрозумілими. Використання різних стилів інтерв'ю дозволяє досягти балансу між інформаційністю та почуттями, що робить документальне кіно впливовим інструментом для інформування та впливу на аудиторію.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В АНГЛОМОВНИХ ДОКУМЕНАЛЬНИХ ФІЛЬМАХ

2.1. Соціолінгвістичні особливості функціонування науково-технічних термінів в англомовних докуменальних фільмах

Науково-технічні терміни давно стали частиною мови сучасної науки та техніки, що суттєво вплинуло на формування загальнолінгвістичного простору. Проте, коли ці терміни перетинають межі наукових кіл і з'являються в публічному просторі, зокрема в документальних фільмах, їх використання відбувається соціолінгвістичної забарвлення. У контексті документальних фільмів науково-технічні терміни не лише передають інформацію, а й слугують інструментом комунікації між експертами та широкою аудиторією, що породжує численні соціолінгвістичні виклики (Струк, 2019).

Функціонування науково-технічної лексики в англомовних документальних фільмах зумовлено потребою адаптації складної інформації для сприйняття всіма категоріями глядачів. Документальні фільми часто прагнуть охопити широку аудиторію, тому виникає проблема зрозумілості. Наукові терміни у фільмах не лише інформують, але й формують сприйняття науки, її доступність та престижність. Через це необхідно збалансувати точність передавання наукових понять із простотою і розумінням (Руса, 2022).

У документальних фільмах спостерігаються різні рівні адаптації термінів:

1. **Спрощення термінів:** складні наукові терміни замінюють на більш доступні аналоги або спрощені пояснення.

2. **Пояснювальні вставки:** терміни супроводжуються простими метафорами чи прикладами з реального життя для покращення розуміння.

3. **Візуальна підтримка:** графіки, анімації та діаграми часто використовуються для доповнення вербального контенту.

Науково-технічні терміни у фільмах демонструють низку важливих функцій з погляду соціолінгвістики:

- **Ідентифікаційна функція:** терміни обов'язковості до певної галузі знань і позиціонують фільм як авторитетний та обґрунтований.
- **Інтегративна функція:** використання термінів полегшення інтеграції науки у повсюдне життя, створюючи її частиною публічного дискурсу.
- **Функція легітимізації знань:** точні терміни надають висловлюванню офіційного характеру та підкреслюють наукову природу фільму.

Попри це, складна наукова термінологія може також створювати бар'єри між експертами та аудиторією, породжуючи враження елітарності науки. Це підсилює потребу в соціально адаптованому мовленні, що робить терміни доступнішими для широкої аудиторії (Петрина, 2018).

1. **Електротехніка:** (16) “*When he sent an electric impulse through thin air wireless was born*” [MM: URL]. (17) “*Now completely wireless messages could be sent in all directions in ones*” [MM: URL]. (19) “*Send of voice over the radio waves*” [MM: URL]. (21) “*By Capturing electrons it could transmit voice over the airwaves*” [MM: URL]. (11) “*Today television is a common place*” [MM: URL]. (12) “*With push a button we open window to our world*” [MM: URL]. (13) “*Behind the fascinating technologies men of genius explored new uncharted electronic frontiers*” [MM: URL]. (14) “*The cities were buzzing with a new found power of electricity*” [MM: URL]. (24) “*The image will be read by the lens and captured in the plate*” [MM: URL]. (25) “*The image on the plate will be scanned by beam of electrons*” [MM: URL]. (26) “*Electrons went back of plate representing white and black areas of the images*” [MM: URL]. (30) “*Invention of television broadcasting*” [MM: URL].

was a second challenge” [MM: URL]. (31) “Tons of equipment of light and heavy lights” [MM: URL]. (23) “Means of projecting television images over the radio” [MM: URL]. (28) “First images appeared on the screen” [MM: URL]. (18) “Inventions like a phonograph and motion picture camera were a result of a little science” [MM: URL]. (22) “He invented complex electronic device – the audiotube” [MM: URL]. (32) “Before telegraph messages were sent to one location and only by wires” [MM: URL]. (34) “Wireless phones were invented” [MM: URL]. (52) “By transmitting radio signals metallic object reflected the signals back to the transmitter” [MM: URL]. (59) “Each institution was using different computer systems and software” [MM: URL]. (60) “You can share Software from one place to another without it has been recorded” [MM: URL]. (61) “It was essentially committed to built a very small skilled network for researches purposes” [MM: URL]. (23) “Means of projecting television images over the radio” [MM: URL].

2. **Металовиробництво:** (1) “Iron is the most common element on the Earth” [MM: URL]. (6) “The Earth’s crust is comprised of 5% of iron” [MM: URL]. (7) “This enormously big open mine is in Minnesota is the largest deposit of iron ore in the USA” [MM: URL]. (9) “After the crushing machines reduce iron ore into powder” [MM: URL]. (3) “Extreme heat makes iron surprisingly applicable” [MM: URL]. (4) “Iron is floating around in a liquids soup of iron atoms” [MM: URL].

3. **Військова справа:** (36) “Gun and automatons were used during military actions” (MM: URL). (37) “Subsequently, guns began to be installed on the top of tanks” (MM: URL). (2) “We use iron to make weapons, tools and ships” (MM: URL). “(10) 98% of iron will be used to make steel constructions” (MM: URL). (35) “Inventions of war changed the world around us” (MM: URL).

4. **Автомобілебудування:** (45) “The inventor from New Jersey suggested wooden tires” (MM: URL). (42) “US government announced a

competition for general-purpose vehicle creation” (MM: URL). (47) “Plants generated more than 800000tons of synthetic rubber” (MM: URL).

5. **Переробна промисловість:** (38) “Manufacturers introduced plastic items from hairbrush to cookware” (MM: URL). (40) “It is hard to imagine life today without these carbon based synthetic materials” (MM: URL). (43) “Created a petroleum based synthetic rubber” (MM: URL). (44) “Synthetic rubber is basically a polymer or an artificial polymer” (MM: URL). (46) “Rubber recycling alone could keep war machine rolling” (MM: URL). (5) “Iron in a form of steel is the most recycled material all over the world” (MM: URL).

6. **Ракетобудування:** 53) “The USA scientist launched the first liquid petrol rocket in 1926” (MM: URL). (54) “The rocket burned the alcohol and liquid oxygen fuel and carried one ton warhead” (MM: URL).

Авіаційна справа: (62) “Building first world superjumbo” (PTCW: URL). (63) “A fully jet, double deck jetliner has never attempted before” (PTCW: URL). (64) “Jetliner traditionally been built with a single deck” [PTCW: URL]. (71) “Glare reduces weight, but it is also strong enough to be used on the plane” [PTCW: URL]. (89) “To create a sleep aircraft with 14 beds in place of seats” [PTCW: URL]. (97) “How to turn airliner into a military transport plane” [PTCW: URL]. (48) “The engineers created new turbojet engine for jetliner” [PTCW: URL]. (67) “Revolutionary new fuselage shape – the oval” [PTCW: URL]. (74) “One of the most technologically- advanced wings” [PTCW: URL]. (75) “These wings almost come apart with flaps and slats on it” [PTCW: URL]. (81) “The plan wings are seated straight angle to the fuselage” [PTCW: URL]. (92) “Early planes were built around fuselage that resembled a flying box” [PTCW: URL]. (100) “There are no internal funnel tanks the skin of airplane is the tank” [PTCW: URL]. (70) “Discovered a lightweight material called glare a new composite of a glass fibre and aluminum” [PTCW: URL].

Жанрові особливості документальних фільмів також впливають на використання науково-технічної термінології. У науково-популярних фільмах перевага надається спрощеним та метафоричним формою викладу. Такі фільми прагнуть не лише інформувати, але й розважати аудиторію, тому зосереджуються на цікавих прикладах та доступних поясненнях.

У спеціалізованих фільмах, націлених на вузьке коло фахівців, використання термінології залишається максимально точним, що відповідає професійним стандартам спілкування в науковому середовищі. Такий підхід передбачає мінімальну адаптацію мови, після чого вимагається, що аудиторія вже знайома з відповідною лексикою (Ковтун, 2002).

Англомовні документальні фільми також враховують культурні особливості аудиторії. Терміни, які можуть мати різне значення в різних мовних спільнотах, або пояснюються детальніше, або супроводжуються додатковими коментарями. Це підкреслює важливість міжкультурної комунікації, де наукові знання повинні залишатися зрозумілими та релевантними для різних культурних контекстів (Карабан, 2004).

Роль науково-технічної термінології у фільмах не обмежується лише передачею інформації. Вона сприяє популяризації науки, підтримує діалог між експертами та суспільством, а також сприяє формуванню позитивного ставлення до науки. Успішна адаптація термінів у документальних фільмах розуміє складні концепції та робить науку частиною повсякденного життя аудиторії.

Якщо аудиторія не має глибоких знань у певній галузі, документальні фільми спрощують складні терміни, щоб зробити інформацію зрозумілою. наприклад:

- **“Photosynthesis”** пояснюється як: *“Рослини отримати сонячне світло, щоб створити її”*.

- Термін *“гравітаційні хвилі”* (гравітаційні хвилі) може бути описаний як: *“Рябіння в просторі та часі, що починається через рух масивних об'єктів, як-от зірок чи чорних дір”*.

Такі спрощення допомагають уникнути перевантаження аудиторії складними поняттями, зберігаючи основний сенс.

Ще одна стратегія — це надання пояснень одразу після використання терміну. Наприклад, у фільмі можна сказати:

- *“Квантова запутаність — це явище, коли дві частини поводяться однаково, навіть якщо вони на великій відстані одна від однієї”*. Тут пояснення додається, щоб аудиторія одразу зрозуміла складний термін без необхідності шукати додаткову інформацію.

Метафори та аналогії є ефективними засобами для пояснення складних концептів. наприклад:

- *“Чорну діру”* описують як *“тилосос у космосі, який затягує все навколо себе, навіть світло”*.

- *“Генетичний код”* можна порівняти з інструкціями для приготування страви: *“ДНК — це книга рецептів, за якою ваше тіло отримує клітини”*.

Метафори створюють складні терміни доступними, після чого переносять нові поняття у знайомий контекст (Вернигора, 2020).

Багато документальних фільмів виконують графіки, анімації або реальні зображення, щоб супроводжувати наукові терміни. наприклад:

- При поясненні того, як працює молекула води, на екрані може з'явитися модель, яка показує зв'язок атомів води та кисню.

- Анімація гравітаційних хвиль демонструє, як вони розходяться від чорної діри, допомагаючи глядачам візуалізувати невидиме явище.

Документальні фільми намагаються охопити широку аудиторію, яка складається як із людей із науковими знаннями, так і з тих, хто їх не має

(Nichols, 2010). Тому виникає дилема: з одного боку фільм має бути досить точним, щоб зберегти наукову цінність, а з іншого — достатньо простим для зрозумілості. Наприклад, термін *“антиматерія”* у фільмі може бути описаний як:

- *“Це як дзеркальне відображення звичайної речовини, тільки з протилежними властивостями”.*

Успішні документальні фільми забезпечують баланс між точністю і доступністю, завдяки чому терміни залишаються зрозумілими для широкої аудиторії, але водночас не втрачають свого наукового значення. Вдалий приклад — фільми BBC чи National Geographic, де складні наукові поняття пояснюються простою мовою, але зберігають свою точність за допомогою експертних коментарів.

Таким чином, адаптація наукових термінів у документальних фільмах дозволяє донести важливу інформацію до аудиторії, незалежно від рівня її підготовки, виробляючи науку доступною і цікавою.

Науково-технічна термінологія в документальних фільмах виконує низку важливих функцій, які впливають на сприйняття інформації широкою аудиторією та забезпечують зв'язок між спеціалізованими знаннями й повсюдним досвідом (Franco, 1998). Наведемо приклади ключових соціолінгвістичних функцій термінології та пояснимо їх вплив.

Наукові терміни вказують на належність до конкретної галузі знань. Це формує образ фільму як професійного джерела, що заслуговує на довіру. Застосування правильної термінології робить комунікацію авторитетною, після підкреслює експертність і точність поданої інформації.

У документальному фільмі про космос фраза *“чорна діра”* супроводжується поясненнями, що це *“астрономічний об'єкт, гравітаційне поле якого настільки сильне, що навіть світло не може його покинути”*. Цей

термін відразу позиціонує фільм як науково достовірний і орієнтований на пояснення складних астрофізичних концепцій.

Науково-технічна лексика сприяє інтеграції науки у повсюдне життя, допомагаючи глядачам відчутти себе частиною наукового прогресу. Використання загальнозжованих термінів або адаптованих пояснень робить науку ближчою та зрозумілішою широкою аудиторією (Franco, 1998).

У фільмі про зміну клімату використовують термін *“парниковий ефект”*, який одразу пояснюють через аналогію з теплицею: *“Парниковий ефект працює саме так, як теплиця, яка отримує тепло в середині склу. В атмосфері Землі роль цього забезпечує газ, такі як вуглекислий газ і метан”*. Це пояснення робить термін простим для сприйняття та учасників сприйняття сприймає екологічні проблеми.

Використання наукових термінів підтримує легітимність фільму та знань, що в ньому висвітлюються. Терміни надають висловлюванню офіційного та наукового характеру, що збільшує кількість довіри в аудиторії.

У документальному фільмі про пандемії використовуються терміни *“інкубаційний період”*, *“імунна відповідь”* та *“антиген”*. Таке використання демонструє, що автори фільму базуються на реальних дослідженнях та підтвердженій інформації, що зміцнює довіру глядачів до представлених даних.

Хоча наукові терміни є необхідними для точності, вони можуть створювати бар'єри для глядачів, які не мають відповідної підготовки. Високоспеціалізована лексика іноді ускладнює розуміння, через що виникає недостатність у додаткових поясненнях або спрощеннях.

У фільмі про нейробиологію називається термін *“постсинаптична пластичність”*. Оскільки цей термін важкий для нефахівців, його пояснюють через простий порівняння: *“Це процес, під час якого мозок адаптується та змінює зв'язки між нейронами так само, як ви вдосконалюєте навички,*

тренуючись щодня". Це дозволяє зрозуміти суть явища, не втрачаючи при цьому його наукової точності.

Метафори й аналогії гравця мають важливу роль у поясненні складних наукових термінів (Franco, 1998). Вони можуть подати важкі концепти через знайомі образи, що сприяють кращому розумінню та засвоєнню інформації.

У фільмі про квантову фізику термін *"квантова суперпозиція"* пояснюють на прикладі Кота Шредингера: *"Уявіть, що кіт одночасно і живий, і мертвий, поки ми не відкриємо коробку та не подімося в середині"*. Це пояснення глядачам збагнути складний фізичний принцип за допомогою метафори, яка вже закріпилася в культурі.

Використання наукових термінів у поєднанні з простими поясненнями формує довіру до фільму та його авторів. Коли автори демонструють, що складні поняття можна пояснити доступно, це зміцнює зв'язок між аудиторією та наукою.

У фільмі про медицину термін *"імуномодулятори"* пояснюють як *"ліки, що допомагають вашій імунній системі краще боротися з хворобами, підвищуючи її роботу під потреби організму"*. Такий підхід знижує страх перед медичними термінами та робить інформацію зрозумілою навіть для нефахівців.

Науково-популярні фільми орієнтовані на широку аудиторію і мають на меті популяризацію науки через цікаві факти та інтерактивні методи. Приклади таких фільмів включають серіали на кшталт *"Космос: Одиссея в просторі-часі"* або *"Наша планета"* на Netflix.

1. **Спрощення термінології:** наукові терміни часто перекладаються на просту мову, щоб глядач міг швидко зрозуміти їх значення. Наприклад, у фільмі про космос слово *"сингулярність"* пояснюється як *"точка, в якій усі закони фізики перестають діяти"*, замість того, щоб використати його точне наукове визначення.

2. **Метафори та порівняння:** для складних понять часто застосовуються порівняння з повсякденними явищами. Наприклад, поняття "чорної діри" можна пояснювати як *"пилосос у космосі, який засмоктує все навколо"*.

3. **Візуальні підказки та графіки:** фільми часто доповнюють складні терміни анімаціями чи графіками. Наприклад, у серії "Космос" чорну діру показують як воронку на тканині простору-часу, щоб глядач міг візуалізувати її вплив на об'єкти навколо.

4. **Інтерактивні приклади з реального життя:** поняття, пов'язані з екологією, пояснюються через знайомі ситуації. Наприклад, у фільмі "Наша планета" танення льодовиків пояснюється через показ сезонних змін у звичайному місці, щоб підкреслити наслідки кліматичних змін для людей.

Культурні відмінності аудиторії та інші контексти сприйняття науки змушують режисерів документальних фільмів змінювати підхід до використання термінології. Наукові терміни в таких фільмах можуть викликати неоднозначне сприйняття в різних культурних середовищах. Тому важливо адаптувати мову й контент, щоб наукові ідеї були зрозумілими для глядачів різних країн та культур.

Коли документальний фільм перераховується для іноземної аудиторії, необхідно додати еквівалент наукових термінів. Деякі терміни в різних мовах не мають прямого перекладу, а тому потребують пояснення або адаптації.

В англійській мові використовується термін "вуглецевий слід" (вуглецевий слід), який у багатьох мовах потребує додаткового пояснення, наступна концепція сліду не завжди очевидна. У перекладі для української аудиторії можна додати: *"кількість викидів вуглецю, що спостерігається через діяльність людини чи підприємства"*.

Документальні фільми часто підбирають приклади під культурні реалії, щоб зробити наукові ідеї зрозумілими для конкретної аудиторії.

У фільмах про зміну клімату для глядачів з Північної Європи можна показати танення льодовиків та їх вплив на рівень океану, тоді як для глядачів Африки фокус зробіть на проблемах засухи та дефіциту води.

Іноді терміни, зрозумілі одній культурі, потребують додаткового пояснення для іншої, закінчуючи певні наукові концепції, можуть бути недостатньо відомі в різних країнах.

В американських документальних фільмах часто використовується термін "*FDA-approved*" для опису номерів, які пройшли сертифікацію. У країнах, де не існує аналогічної структури, необхідно додати пояснення про роль цієї установи, наприклад: "*Управління з контролю за продуктами і показниками, яке гарантує безпечність та ефективність медичних препаратів*".

Документальні фільми можуть адаптувати акценти відповідно до актуальних проблем конкретної аудиторії.

У глобальних серіалах про екологію, таких як "*Our Planet*", в європейських версіях можуть наголошувати на зменшенні споживання пластику, тоді як в азіатських версіях більше уваги приділяється забрудненню повітря в мегаполісах.

Культурні впливи також відображаються в різниці між субтитруванням і дублюванням. Деякі терміни можуть втрачати точність у перекладі, тому субтитри іноді залишають термін оригінальною мовою з додатковим поясненням у дужках.

У фільмах про фізику можна залишити термін "*quark*" без перекладу, після чого він є універсальним, але додати пояснення до субтитрів: "*(елементарна частинка, яка є основним складником протонів та нейтронів)*".

Адаптація наукової термінології в документальних фільмах залежить не лише від рівня підготовки аудиторії, а й від культурного контексту, в якому транслюється інформація. Вдало підібрані приклади та пояснення допомагають зробити фільм доступним і зрозумілим незалежно від культурних та мовних

бар'єрів. Це підсилює інтеграцію науки у повсюдне життя різних спільнот та сприяє популяризації знань на глобальному рівні.

2.2. Структурні особливості англomовних термінів науково-технічних текстів

Науково-технічний стиль має певні відмінні риси, серед яких найважливішими є використання термінів і професійних знань. У сучасному світі кожна галузь науки має свою власну термінологію. Уся інформація подається об'єктивно, точно і зрозуміло (Чорний, 2019).

Адекватність перекладу є важливою частиною професійного стилю. Її можна досягти, використовуючи прості мовленнєві засоби в науковому тексті, оскільки вони сприяють кращому розумінню науковцями. Речення не повинні бути довгими і не містити занадто багато членів речення. Якщо речення занадто довге, його розділяють на кілька менших (Рудницька, 2018).

Слова в реченнях і сполучні слова неодноразово повторюються, щоб показати читачеві, як вони пов'язані одне з одним. Кожне додаткове слово дає читачеві щось додаткове, щоб прочитати і зрозуміти (Мирошниченко, 2021). Чим більше слів використовується, тим більша ймовірність помилки або того, що читач щось неправильно зрозуміє.

1. Структурні особливості однокомпонентних науково-технічних термінів: (24) “The image will be read by the lens and captured in the plate” [MM: URL]. (11) “Today television is a common place” [MM: URL]. (14) “The cities were buzzing with a new found power of electricity” [MM: URL]. (31) “Tons of equipment of light and heavy lights” [MM: URL]. (18) “Inventions like a phonograph and motion picture camera were a result of a little science” [MM: URL]. (22) “He invented complex electronic device – the audiotube” [MM: URL]. (32) “Before telegraph messages were sent to one location and only by wires” [MM: URL]. (52)

“By transmitting radio signals metallic object reflected the signals back to the transmitter” [MM: URL]. (60) “You can share Software from one place to another without it has been recorded” [MM: URL]. (61) “It was essentially committed to built a very small skilled network for researches purposes” [MM: URL]. (23) “Means of projecting television images over the radio” [MM: URL]. (20) “Broadcast the first human voice” [MM: URL]. (1) “Iron is the most common element on the Earth” [MM: URL]. (36) “Gun and automatons were used during military actions” [MM: URL]. (2) “We use iron to make weapons, tools and ships” [MM: URL]. (38) “Manufacturers introduced plastic items from hairbrush to cookware” [MM: URL]. (40) “It is hard to imagine life today without these carbon based synthetic materials” [MM: URL]. (43) “Created a petroleum based synthetic rubber” [MM: URL]. (44) “Synthetic rubber is basically a polymer or an artificial polymer” [MM: URL]. (45) “The inventor from New Jersey suggested wooden tires” [MM: URL]. (53) “The USA scientist launched the first liquid petrol rocket in 1926” [MM: URL]. (55) “They invented a miracle fibre – nylon” [MM: URL]. (54) “The rocket burned the alcohol and liquid oxygen fuel and carried one ton warhead” [MM: URL]. (62) “Building first world superjumbo” [PTCW: URL]. (64) “Jetliner traditionally been built with a single deck” [PTCW: URL]. (71) “Glare reduces weight, but it is also strong enough to be used on the plane” [PTCW: URL]. (70) “Discovered a lightweight material called glare a new composite of a glass fibre and aluminum” [PTCW: URL]. (79) “First scientifically designed American airplane” [PTCW: URL] “Fundamentally unstable and prone to turbulence even with both engine” [PTCW: URL]. (84) “These modifications create a plane that should be able to maintain stable flight even on a single engine” [PTCW: URL]. (88) “And during the takeoff laps dramatically increase a plane lift” [PTCW: URL].

2. Структурні особливості двокомпонентних науково-технічних термінів: (16) “When he sent an electric impulse through thin air wireless was born” [MM: URL]. (17) “Now completely wireless messages could be sent in all

directions in ones” [MM: URL]. (25) “The image on the plate will be scanned by beam of electrons” [MM: URL]. (30) “Invention of television broadcasting was a second challenge” [MM: URL]. (22) “He invented complex electronic device – the audiotube” [MM: URL]. (32) “Before telegraph messages were sent to one location and only by wires” [MM: URL]. (34) “Wireless phones were invented” [MM: URL]. (52) “By transmitting radio signals metallic object reflected the signals back to the transmitter” [MM: URL]. (59) “Each institution was using different computer systems and software” [MM: URL]. (61) “It was essentially committed to built a very small skilled network for researches purposes” [MM: URL]. (23) “Means of projecting television images over the radio” [MM: URL]. (7) “This enormously big open mine is in Minnesota is the largest deposit of iron ore in the USA” [MM: URL]. (9) “After the crushing machines reduce iron ore into powder” [MM: URL]. (36) “Gun and automatons were used during military actions” [MM: URL]. (10) “98% of iron will be used to make steel constructions” [MM: URL]. (35) “Inventions of war changed the world around us” [MM: URL]. (42) “US government announced a competition for general-purpose vehicle creation” [MM: URL]. (47) “Plants generated more than 80000tonnes of synthetic rubber” [MM: URL]. (46) “Rubber recycling alone could keep war machine rolling” [MM: URL]. (5) “Iron in a form of steel is the most recycled material all over the world” [MM: URL]. (50) “Passengers transportation were held by commercial jetliners” [PTCW: URL]. (86) “Team faced with a problem how to slow down a large and powerful plane on landing” [PTCW: URL]. (66) “But in a circle fuselage the number of seats able to fit on a top deck will be restricted by the curvature of a cabin” [PTCW: URL]. (74) “One of the most technologically - advanced wings” [PTCW: URL]. (81) “The plan wings are seated straight angle to the fuselage” [PTCW: URL]. (73) “To lift all this mass you have to size wings” [PTCW: URL]. (79) “First scientifically designed American airplane” [PTCW: URL]. (82) “Sweeping back the wings shifts the centre of gravity” [PTCW: URL]. (91) “Usually when you expand a plane design you stretch it, you literally

stretch it” [PTCW: URL]. (99) “*To ensure that planes panels fit together tightly when fly is supersonic*” [PTCW: URL]. (93) “*But inherent weakness of square form that, it limits a size*” [PTCW: URL]. (96) “*A cylindrical shape is not only supremely aerodynamic but also very strong*” [PTCW: URL]. (15) “*Probably nothing such as printing press has been as much in influence on the culture and mindset of people in the world*” [MM: URL].

3. Структурні особливості двокомпонентних науково-технічних термінів, в яких один виражений загальноживаною лексикою: (19) “*Send of voice over the radio wave’s*” [MM: URL]. (12) “*With push a button we open window to our world*” [MM: URL]. (13) “*Behind the fascinating technologies men of genius explored new uncharted electronic frontiers*” [MM: URL]. (25) “*The image on the plate will be scanned by beam of electrons*” [MM: URL]. 7) “*This enormously big open mine is in Minnesota is the largest deposit of iron ore in the USA*” [MM: URL]. (45) “*The inventor from New Jersey suggested wooden tires*” [MM: URL]. (44) “*Synthetic rubber is basically a polymer or an artificial polymer*” [MM: URL]. (54) “*The rocket burned the alcohol and liquid oxygen fuel and carried one ton warhead*” [MM: URL]. (58) “*The Soviet Union launched “Sputnik” the world first artificial satellite*” [MM: URL]. (89) “*To create a sleep aircraft with 14 beds in place of seats*” [MM: URL]. (100) “*There are no internal funnel tanks the skin of airplane is the tank*” [PTCW: URL]. (66) “*But in a circle fuselage the number of seats able to fit on a top deck will be restricted by the curvature of a cabin*” [PTCW: URL]. (69) “*Look each element, even look at the battery holders if we can make it lighter, each kilogram was important*” [PTCW: URL]. (67) “*Revolutionary new fuselage shape – the oval*” [PTCW: URL]. (70) “*Discovered a lightweight material called glare a new composite of a glass fibre and aluminum*” [PTCW: URL]. (83) “*And to minimized turbulence and drag between the wing and the fuselage, engineers devised an element called «fillet»*” [PTCW: URL]. (85) “*Everything was investigated, from ice prevention to noise reduction*” [PTCW: URL]. (87) “*On*

approaching landing lowering the laps help to bring the plane to fault more quickly” [PTCW: URL]. (88) “*And during the takeoff laps dramatically increase a plane lift*” [PTCW: URL]. (27)

4. Структурні одиниці, які формуються за метафоричним принципом:

(24) “*The image will be read by the lens and captured in the plate*” [MM: URL]. (31) “*Tons of equipment of light and heavy lights*” [MM: URL]. (21) “*By Capturing electrons it could transmit voice over the airwaves*” [MM: URL]. (6) “*The Earth’s crust is comprised of 5% of iron*” [MM: URL]. (3) “*Extreme heat makes iron surprisingly applicable*” [MM: URL]. (64) “*Jetliner traditionally been built with a single deck*” [PTCW: URL]. (66) “*But in a circle fuselage the number of seats able to fit on a top deck will be restricted by the curvature of a cabin*” [PTCW: URL]. (98) “*The new design has a flat underbelly and sleeker lines*” [PTCW: URL].

5. Структурні особливості трьохкомпонентних науково-технічних термінів: (97) “*How to turn airliner into a military transport plane*” [PTCW: URL]. (77) “*He had used a complex aerodynamic formula to design*” [PTCW: URL]. (57) “*Despite the fact commercial nuclear power is derived from research leading to the bombs that were dropped to Hiroshima and Nagasaki*” [MM: URL]. (53) “*The USA scientist launched the first liquid petrol rocket in 1926*” [MM: URL]. (63) “*A fully jet, double deck jetliner has never attempted before*” [PTCW: URL]. (92) “*Early planes were built around fuselage that resembled a flying box*” [PTCW: URL]. (100) “*There are no internal funnel tanks the skin of airplane is the tank*” [PTCW: URL]. (76) “*An accurate scale model of a superjumbo*” [PTCW: URL]. (78) “*New aviation technology – wind tunnel testing*” [PTCW: URL]. (82) “*Sweeping back the wings shifts the centre of gravity*” [PTCW: URL]. (99) “*To ensure that planes panels fit together tightly when fly is supersonic*” [PTCW: URL].

6. Структурні особливості науково-технічних термінів, які складаються з чотирьох компонентів: (48) “*The engineers created new turbojet engine for jetliner*” [PTCW: URL]. (26) “*Electrons went back of plate*

representing white and black areas of the images” [MM: URL]. (4) *“Iron is floating around in a liquids soup of iron atoms”* [MM: URL].

Загалом, можна зазначити, що основними мовними особливостями стилю сучасної англійської науково-технічної літератури є специфічна лексика, використання термінів і наукових понять, широкий пласт слів з книжно-книжковим стилістичним забарвленням, вживання герундія та дієприкметникових конструкцій, абстрактних іменників, утворених від дієслів і прикметників, суворий логічний синтаксис і порядок побудови речень, експліцитність, об'єктивність, безособовість, ясність, відсутність емоційного забарвлення, зосередженість і точність.

2.3 Креолізований текст як форма наукового дискурсу

Під креолізованим текстом розуміють повідомлення, що має дві складові: вербальну (мовленнєву) та невербальну. Специфіка креолізованого тексту полягає не стільки в тому, що візуальна та вербальна інформація виступають як єдиний інформаційний простір, скільки в тому, що одна складова тексту не може зберегти свою первинну інтерпретацію без іншої. На відміну від звичайного ілюстрованого тексту, тут повнота переданої інформації може бути досягнута лише при одночасному сприйнятті всіх компонентів тексту (Harmon, 2019).

У релевантному для цього дослідження розумінні уявлення про креолізований текст полягає в тому, що його смислоутворення відбувається по двох каналах. Під час креолізації інформації смислоутворення відбувається одночасно двома каналами, які не можна замінювати чи міняти місцями, в іншому випадку руйнується логіка тексту. Особливістю креолізованого тексту є також формат повідомлення і ставлення до нього, ступінь довіри, загальний настрій, що передається разом з повідомленням. Вербальна інформація може

передавати зміст тексту за допомогою лексичних та інтонаційних його характеристик. На противагу цьому, візуальна інформація сприймається під впливом широкого діапазону чинників. Існують аспекти побудови архітектури візуального інформаційного повідомлення. Суб'єктивні чинники сприйняття візуального тексту враховують насамперед здатність читача до декодування підтексту, конотацій, інтелектуального та духовного розвитку, життєвого досвіду, а вже потім - особливості діяльності його сенсорних органів (Meijuan, 2023).

Застосування креолізації, вочевидь, пов'язане з тим, що візуальні образи та звуковий супровід дозволяють передати більшу кількість смислів за одиницю часу, ніж текст, оскільки візуальна та аудіоінформація сприймається швидше, ніж та, що представлена в тексті. Текст, у свою чергу, дозволяє зробити інформаційний потік більш визначеним, задаючи рамки для процесу генерації смислів, збудженого аудіовізуальним каталізатором (Roseni, 2020). Виходячи з такого формулювання мети креолізації, стає зрозумілим, чому креолізований текст стає формою наукового дискурсу.

В інформаційному просторі почали з'являтися нові специфічні риси, що, в свою чергу, зумовлює необхідність введення нового терміну - інформаційне суспільство. Це нове інформаційне суспільство вимагає новітніх форм пізнання, які базуються на обробці інформації, візуалізації даних, цифровому картографуванні та створенні нових продуктів і послуг з використанням цифрової форми інформаційної комунікації. Масова комп'ютеризація та глобалізація, інновації в графічному дизайні та комп'ютерних технологіях уможливають складнішу інтеграцію різних семіотичних ресурсів (лінгвістичних, візуальних, просторових тощо) та впливають на способи кодування інформації. Розвиток нових мультимедійних інформаційно-комунікаційних технологій сприяв розширенню можливостей людини до осмисленої знакової діяльності (Zihan).

Креолізовані тексти впливають на те, як людина сприймає навколишній світ, тому ми вважаємо важливим подальше вивчення креолізованих текстів, особливо з точки зору лінгвістичних, когнітивних, комунікативних та прагматичних аспектів.

Висновки до Розділу 2

Отже, використання науково-технічних термінів в англомовних документальних фільмах є складним процесом, який потребує балансу між точністю та доступністю. Соціолінгвістичний підхід до термінів функціонування краще розуміє, як мова науки впливає на сприйняття знань у суспільстві та як наукові концепції можуть бути адаптовані для широкої аудиторії.

Роль науково-технічної термінології у фільмах не обмежується лише передачею інформації. Вона сприяє популяризації науки, підтримує діалог між експертами та суспільством, а також сприяє формуванню позитивного ставлення до науки. Успішна адаптація термінів у документальних фільмах розуміє складні концепції та робить науку частиною повсякденного життя аудиторії.

Соціолінгвістичний підхід до використання науково-технічної термінології в документальних фільмах допоможе збалансувати точність і доступність інформації. Терміни лише забезпечують роль носіїв знань, але й формують образ фільму як надійного та інформативного джерела. Використання аналогій, пояснень та візуальної підтримки знімає бар'єри у сприйнятті складних понять, що дозволяє науці стати частиною повсякденного життя глядачів.

Адаптація наукової термінології в документальних фільмах залежить не лише від рівня підготовки аудиторії, а й від культурного контексту, в якому транслюється інформація. Вдало підібрані приклади та пояснення допомагають зробити фільм доступним і зрозумілим незалежно від культурних та мовних бар'єрів. Це підсилює інтеграцію науки у повсякденне життя різних спільнот та сприяє популяризації знань на глобальному рівні.

Науково-технічний перекладач відіграє ключову роль у процесі перекладу науково-технічних текстів. Основне завдання перекладача - представити інформацію у відповідний спосіб, щоб зробити комунікацію успішною та ефективною засобами цільової мови. Ця мета витісняє будь-які наміри передати текст вихідної мови цільовою мовою. Перекладач не тлумачить слова, а інтерпретує те, що люди роблять з цими словами. У цьому сенсі науково-технічний перекладач стає міжкультурним і міжгалузевим письменником.

РОЗДІЛ 3

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ДОКУМЕНТАЛЬНИХ КІНОТЕКСТІВ

3.1. Способи перекладу англomовних термінів документальних кіно текстів

Документальні фільми представляють окрему групу фільмів, які можна класифікувати відповідно до способу створення та стилю подачі матеріалу. Особливість перекладу кожного з цих видів фільмів вимагає індивідуального підходу до процесу перекладу документального кіно. Термінологія також потребує особливої уваги, оскільки є однією з основних проблем перекладу документальних фільмів (Franco, 1998).

Наявність декількох семіотичних рівнів в аудіовізуальному тексті робить аудіовізуальний переклад не тільки одним з найскладніших видів перекладу, але й найбільш цікавою галуззю перекладознавства. Існує велика кількість аудіовізуальної продукції різних жанрів. Документальне кіно - це особливий напрям у кінематографі, який ґрунтується на зйомці об'єктивної реальності, достовірних подій та осіб. Документальні фільми все частіше можна побачити в кінотеатрах та на різноманітних міжнародних кінофестивалях. Жанр документального кіно, який колись здавався нудним і одноманітним, сьогодні приваблює мільйони глядачів по всьому світу. Цей жанр не поступається ігровому кіно в драматургії та здатності бути видовищним. Використовуючи різноманітні креативні та технічні підходи, а також захоплюючі історії на злободенні, часом суперечливі теми, документальне кіно занурює глядачів у контекст реалій, що демонструються на екрані (Matamala, 2010).

Аудіовізуальний переклад як самостійна галузь теорії перекладу почав формуватися пізніше, ніж інші теорії перекладу. Однак, завдяки поширенню та

великій популярності кінематографа, цей вид перекладу стає все більш затребуваним. Аудіовізуальний переклад є особливим викликом навіть для професійних перекладачів, оскільки має певні особливості. Однією з головних особливостей цього виду перекладу є те, що глядач отримує інформацію через два канали одночасно - аудіальний та візуальний. Саме тому перекладач аудіовізуальної продукції повинен володіти навичками роботи як з текстом фільму, так і з аудіо- та відеопрезентацією (Franco, 2001).

Однією з особливостей документального кіно є велика кількість термінології, реалій і понять, що описують ту чи іншу подію або явище, що вимагає особливо точного перекладу, тому забезпечення термінологічної єдності забезпечує високу якість самого перекладу. Для того, щоб систематизувати підбір еквівалентів і забезпечити єдність термінології в перекладі, перекладачеві необхідно скласти професійний глосарій. У мові значення одного і того ж слова часто може передаватися різними словами або словосполученнями, які можуть істотно відрізнятися за змістом (Черноватий, 2016).

Документалістика торкається найрізноманітніших тем, і це спонукає перекладача не тільки до детального дослідження тематики, яку висвітлює твір, але й до вивчення термінологічних одиниць різних спеціалізованих галузей. Це означає, що перекладач, як правило, не спеціалізується у певній галузі, повинен вміти знайти всю інформацію, необхідну для розуміння документального фільму та адекватного перекладу. Він також повинен пам'ятати, що терміни - це складні лексичні одиниці, які набувають різних спеціалізованих значень залежно від умов дискурсу (Matamala, 2009).

Документальне кіно як об'єкт лінгвістичного дослідження становить певні труднощі, оскільки є досить складною системою, для розуміння якої необхідно вивчати не тільки сам текст, але й екстралінгвістичні фактори, що містяться в ньому. Позаяк документальні фільми торкаються

найрізноманітніших тем, для їх перекладу необхідний ретельний передперекладацький аналіз. Перекладачеві необхідно провести детальне дослідження різних специфічних тем, вивчити термінологію з різних спеціалізованих галузей і вміти знайти всю інформацію, необхідну для адекватної передачі того, що відбувається в документальному фільмі, за допомогою різних видів аудіовізуального перекладу або їх комбінації. Переклад документального кіно - це складний процес, який передбачає опрацювання різних видів матеріалу, а також вивчення тематики конкретного фільму (Matamala, 2010).

Переклад науково-технічних термінів фільмів документального жанру реалізується за допомогою **повного еквівалента**: (8) *“Billions years ago after Big Bang heavy elements were created inside the stars”*. [ММ: URL]. – *“Мільярди років тому після “великого вибуху” в середині зірок утворилися важкі елементи”*. [СД: URL] (9) *“After the crushing machines reduce iron ore into powder”*. [ММ: URL] – *“Дробильні машини перетворюють залізну руду на порошок”*. [СД: URL] (15) *“Probably nothing such as printing press has been as much in influence on the culture and mindset of people in the world”*. [ММ: URL] – *“Мабуть ніщо після винайдення друкарського верстату не мало такого впливу на культуру та склад розуму людей у всьому світі”*. [СД: URL] (22) *“He invented complex electronic device – the audiotube”*. [ММ: URL] – *“Він винайшов складний електронний прилад аудіо”*. [СД: URL] (44) *“Synthetic rubber is basically a polymer or an artificial polymer”*. [ММ: URL] – *“Синтетична гума являє собою полімер або штучний полімер”*. [СД: URL] (6) *“The Earth’s crust is comprised of 5% of iron”*. [ММ: URL] – *“Кора землі складається на 5% із залізної руди [СД: URL]*. (16) *“When he sent an electric impulse through thin air wireless was born”*. [ММ: URL] – *“Коли йому вдалося надіслати електричний імпульс крізь розріджене повітря, народився радіозв’язок”*. [СД: URL] (40) *“It is hard to imagine life today without these carbon based synthetic materials”*. [ММ:

URL] – “Важко уявити наше життя без синтетичних матеріалів на основі вуглецю”. [СД: URL] (54) “The rocket burned the alcohol and liquid oxygen fuel and carried one ton warhead”. [ММ: URL] – “Вона використовувала в якості палива спирт та рідкий кисень та несла боєголовку масою в одну тону”. [СД: URL] (82) “Sweeping back the wings shifts the centre of gravity”. [РТСВ: URL] – “Відкидання крил дозволяє змістити центр тяжіння”. [ЛЗС: URL].

При перекладі термінологічних одиниць також використовується **транслітерація**: (29) He has patented his invention (ММ: URL) – Він запатентував свій винахід (СД: URL) (69) Look at every element, even the batteries holders, if we can make it more lightweight, every kilo was important. (РТСВ: URL) – Подивіться на кожен елемент, навіть на кріплення для батарей, якщо ми може зробити його легшим, кожен кілограм був для нас важливий (ЛЗС: URL). та **транскрипція**: (18) Inventions like a phonograph and motion picture camera were a result of a little science (ММ: URL) – Такі винаходи як фонограф та кінокамера стали результатом невеликої наукової діяльності (СД: URL).

Для адекватної передані назви терміна використовується **адаптивне транскодування**: (55) A miracle fiber - nylon - was invented [ММ: URL] – Винайшли диво-волокно - нейлон [СД: URL] (83) And to reduce turbulence and resistance between the wing and fuselage, they developed an element called a ‘fillet’. [РТСВ: URL] – А щоб мінімізувати турбулентність і опір між крилом і фюзеляжем, інженери розробили елемент під назвою “зализ”. [ЛЗС: URL]. (93) But inherent weakness of square form that, it limits a size [РТСВ: URL] – Але недоліком квадратної форми є те, що вона має невеликий діаметр. [ЛЗС: URL].

Відтворюючи нові слова та термінологічні вирази найчастіше використовується **прийом кальки**: (81) “The plan wings are seated straight angle to the fuselage. [РТСВ: URL] – “В плані крила встановлені під прямим нахилом

до фюзеляжу. [ЛЗС: URL]. (17) “*Now fully wireless messages could be sent in all directions with a single*”. [ММ: URL] – “*Тепер же абсолютно бездротові повідомлення можна було надсилати в усіх напрямках одночасно*”. [СД: URL]

Прийом генералізації: (10) “*98% of cast iron will be used to manufacture steel structures* [ММ: URL] – “*98% чавуну буде використано для виготовлення сталевих конструкцій* [СД: URL] (46) *Only recycling rubber can keep the military running* [ММ: URL] – *Лише переробка каучуку може підтримувати виробництво військових машин* [СД: URL].

Прийом модуляції: (21) *By intercepting electrons, he can broadcast his voice over the airwaves* (ММ: URL) – *За допомогою перехоплення електронів він може транслювати голос в радіоефірі* (СД: URL) (69) *Look at every single element, even the battery holder, if we can make it lighter, every kilogram was important* (PTCW: URL) – *Погляньте на кожен елемент, навіть на тримачі для батареї, якщо ми можемо зробити його легшим, кожен кілограм був важливий* [ЛЗС: URL]. (68) *The team is faced with a new set of design challenges, the biggest of which is weight* (PTCW: URL) – *Перед командою стоїть нова низка дизайнерських завдань, основним з яких є навантаження на вагу* [ЛЗС: URL]. (3) *The extremely high temperature makes cast iron extremely serviceable* (ММ: URL) – *Надзвичайна висока температура робить чавун надзвичайно придатним для використання* [СД: URL].

Прийом додавання: (59) *Different computer systems and software are used in every institution* (ММ: URL) – *У кожній дослідницькій установі використовуються різні комп'ютерні системи і програмне забезпечення* (СД: URL).

Документальне кіно є невід'ємним елементом сучасної культури. Документальний кіножанр має специфічні риси, що відрізняють його від художнього кіно. Основна відмінність полягає в тому, що документальні фільми засновані на реальних подіях і фактах. Тому перекладачеві, який

працює з цим жанром, також необхідно зберігати достовірність і правдивість усіх фактів. Документальне кіно, як і повнометражне, з роками еволюціонувало в різні види, такі як кінохроніка, кінонарис, кіноспостереження, кінопортрет і т.д. Варто зазначити, що кожен з видів документального кіно передбачає різний ступінь його майстерності, а отже, і різний підхід до його перекладу. Глосарії надзвичайно необхідні в документальному аудіовізуальному перекладі для забезпечення єдності термінології та запобігання можливим перекладацьким помилкам.

3.2. Стратегії та тактики перекладу науково-технічних термінів документальних фільмів

З приходом глобалізації, маркетизації, інформаційних технологій у світі безперервний розвиток глобальних обмінів у часі та просторі від економічної, наукової та технологічної сфер до політичної та культурної сфер. Виробництво документального кіно вступило в епоху процвітання. Розвиток мережевих медіа дає нам можливість бачити більше іноземних документальних фільмів. Перегляд іноземних документальних фільмів допомагає людям зрозуміти світову культуру, розширити кругозір і відновити знання (Matamala, 2009). Однак мовні бар'єри обмежують трансляцію телевізійних документальних фільмів, тому переклад субтитрів є особливо важливим. Під час перегляду оригінального документального фільму іноземною мовою на враження від перегляду глядачів значно вплине переклад субтитрів. Відповідні стратегії перекладу висуваються в надії скеровувати переклад субтитрів, сприяючи дружньому спілкуванню між різними культурами (Matamala, 2009).

Зв'язок між термінологією та перекладом завжди був тісним. З теоретичної точки зору, теорія термінології може надати перекладачам знання про багато понять, таких як саме поняття «термін» або ідея варіації, що

дозволяє їм ідентифікувати терміни та мати справу з еквівалентними найменуваннями. З практичної точки зору перекладачі часто наважуються на сферу термінографії: їм потрібно здійснювати спеціальний пошук і їм може знадобитися навіть створювати термінологічні неологізми (Célestin, Godbout & Vachon-L'Hereux 1984, Cabré 1992, Temmermann 2000).

Термін «стратегія» в перекладознавстві використовується для позначення досить широкого спектру дій перекладача – від вибору тексту для перекладу до визначення способу відтворення конкретних мовних одиниць (Струк, 2019).

В. Сдобніков розуміє під стратегію планування майбутньої діяльності, її підготовки щодо певних умов і відповідно до конкретної мети. Дослідник визначає стратегію як програму реалізації перекладацької діяльності, сформовану на основі загального підходу перекладача до виконання перекладу в певній комунікативній ситуації двомовного спілкування, що визначається специфікою цієї ситуації, метою перекладу та , у свою чергу, визначає характер професійної поведінки перекладача в рамках даної комунікативної ситуації (Сдобнік). Ми дотримуємося визначення В. Сдобнікова, оскільки вважаємо його найбільш точним, що відображає всі аспекти цього явища.

Власне, обговорюючи особливості процесу перекладу, дослідники вживають не лише термін “стратегія перекладу”, а й “стратегія поведінки перекладача в процесі перекладу”, “стратегія перекладача” і навіть “тактика перекладу”, розглядаючи ці терміни як синоніми. Проблема чіткого визначення поняття “стратегія перекладу” ускладнюється ще й тим, що різні дослідники вкладають у це поняття різний зміст. Розгляд різних точок зору щодо змісту терміна “стратегія перекладу” допоможе нам дати чітке визначення цього поняття, а отже, виявити закономірності процесу перекладу. Це стане основою для розробки специфічного підходу до вивчення перекладу як виду діяльності людини (Михайленко, 2014).

Стратегії перекладу – це набір правил, цілей і засобів, які використовує перекладач у процесі перекладу, які окреслюють його власний стиль серед інших перекладачів і виділяють продукт перекладу серед інших перекладів. Поняття перекладацьких стратегій вважається дуже важливим у процесі перекладу. Оскільки перекладач є ключовою фігурою в цьому процесі, результат перекладу напряду залежить від його здатності сприймати зміст оригінального твору, який має бути належним чином переданий у перекладі, і виконувати покладене на нього семантичне, синтаксичне та прагматичне завдання (Козачук, 2023). Слід зазначити практичну важливість стратегій перекладу. У процесі навчання перекладачі повинні оволодіти широким спектром принципів перекладу, щоб розвинути перекладацьку компетентність і використовувати їх регулярно. Якщо цей навик буде працювати автоматично, то такий навик значно спростить роботу перекладача.

Поняття перекладацьких стратегій також ґрунтовно досліджувалося західними вченими. Одним із теоретиків, який багато уваги приділив цьому питанню, є Л. Венуті. Він стверджує, що перекладацькі стратегії “включають в себе основні завдання вибору іноземного тексту для перекладу та розробки методу перекладу. Обидва ці завдання визначаються різними факторами: культурними, економічними та політичними” (Venuti, 2009). Це означає, що перекладач повинен знати не лише мову або мати власні підходи до того, як це зробити правильно, але й бути обізнаним у культурному, політичному та економічному житті мови оригіналу. Саме цей фактор дуже часто може відігравати значну роль у процесі перекладу.

Переклад — це процес перекладу мови оригіналу (письмової чи усної) мовою перекладу (відповідно письмовою чи усною). Загальновідомо, що метою перекладу є відтворення різних типів текстів (релігійних, політичних, художніх, наукових та багатьох інших) іншою мовою. Таким чином, тексти однієї

культури стають ближчими до читачів текстів іншої культури, і це допомагає світу об'єднатися.

Слід зазначити, що існує дві основні стратегії перекладу: доместикація та форенізація. Л. Венуті був першим, хто застосував ці терміни, вказуючи на дві основні стратегії, якими керується перекладач при вирішенні лінгвокультурних питань. На думку Л. Венуті, доместифікація - це етноцентричний підхід, при якому оригінальний текст часто скорочується, акцент робиться на культурних цінностях мови перекладу, а “автор наближається до читача” (Venuti, 2009).

Форенізація - це підхід, який спрямований на збереження іншомовних мовних і культурних цінностей, коли “читач наближається до автора”. При цьому неможливе домінування цільової культури, оскільки метод форенізації більше орієнтований на рідну культуру та іноземну природу тексту. Отже, цей метод передбачає найменше втручання в оригінал. Форенізація передбачає вибір іншомовного тексту і застосування такого методу перекладу, який підкреслює відмінні риси культури оригінального тексту, які відсутні в культурі мови перекладу (Venuti, 2009).

Розглянемо ряд прикладів, які характеризують особливості перекладу науково-технічних термінів, які використовуються в документальних фільмах.

Дослівний переклад: (1) “*Iron is the most common element on the Earth*”. [MM: URL] – “Залізо найпоширеніший елемент на землі”. [СД: URL]. (17) “*Now completely wireless messages could be sent in all directions in ones*”. [MM: URL] – “Тепер же абсолютно бездротові повідомлення можна було надсилати в усіх напрямках одночасно”. [СД: URL]. (22) “*He invented complex electronic device – the audiotube*”. [MM: URL] – “Він винайшов складний електронний прилад аудіо”. [СД: URL]. (28) “*First images appeared on the screen*”. [MM: URL] – “Перші зображення з’явилися на екрані”. [СД: URL]. (31) “*Tons of equipment of light and heavy lights*”. [MM: URL] – “Тони обладнання світла – важкі

прожектори”. [СД: URL]. (36) “*Gun and automatons were used during military actions*”. [ММ: URL] – “Кулемети та автомати використовували під час бойових дій”. [СД: URL]. (47) “*Plants generated more than 80000 tones of synthetic rubber*”. [ММ: URL] – “Заводи випустили понад 80000 тон синтетичної гуми”. [СД: URL].

Перекладач для відтворення еквівалентності та адекватності передачі значення використовує різноманітні трансформації: (38) *The manufacturers presented housewares from hairbrushes to crockery*. [ММ: URL] – Виробники представили предмети для дому від гребінців до посуду. [СД: URL]. (89) *Build an aircraft with 14 sleeping places instead of seats* (PTCW: URL) – Побудуйте літак зі 14 спальними місцями замість сидінь [ЛЗС: URL]. – **конкретизація значення;**

Одним із часто використовуваним прийомом є опущення: (37) *Later, machine guns began to be placed on the top of tanks* (ММ: URL) – В подальшому кулемети почали розміщувати на даху танків [СД: URL]. (48) “*They created a new turbojet engine for a jet liner* (PTCW: URL) – Створили новий турбореактивний двигун для реактивного лайнера. [ЛЗС: URL]. *High-precision scale diagram of the superjumbo* (PTCW: URL) – “Високоточна масштабна схема суперджамбо (ЛЗС: URL) – **опущення;**

(8) “*After billions of years since the Big Bang, heavy elements evolved in stars* (ММ: URL) – “Через мільярди років після Великого вибуху в зорях утворилися важкі елементи ” [СД: URL]. (34) “*Wireless telephones were invented*” [ММ: URL] – Було винайдено бездротові телефони (СД: URL). (35) *The inventions of the military have significantly changed the world around us* (ММ: URL) – “Військові винаходи суттєво змінили довколишній світ (СД: URL) – **перестановка;**

Особливістю перекладу англомовних науково-технічних термінів є використання не однієї, а декількох трансформації одночасно.

Додавання та опущення: (12) *At the touch of a button, we open a window into our world* (ММ: URL) – Натисканням лише однієї кнопки ми відкриваємо вікно (СД: URL). (40) *“Today, it's hard to imagine life without these carbon-based synthetic materials”* (ММ: URL) – *Сьогодні важко уявити життя без цих синтетичних матеріалів на основі вуглецю* [СД: URL]. (80) *Strongly unstable and prone to turbulence even with both engines* (PTCW: URL) – «Дуже нестабільний і схильний до турбулентності навіть з обома двигунами [ЛЗС: URL]. (97)

Модуляція та перестановка: (54) *“The missile was fuelled by alcohol and liquid hydrogen and carried a one-tonne warhead.”* (ММ: URL) – “Ракета працювала на пальному зі спирту та рідкого кисню і містила боєголовку масою в одну тонну.” [СД: URL]. (72) *“And that requires larger wings than any previous jetliner”* (PTCW: URL) – *“I це вимагає більших крил, ніж у будь-якого попереднього реактивного лайнера”* (ЛЗС: URL).

Опущення та перестановка: (93) *“But the disadvantage of the square shape is that its dimensions are significantly limited”* (PTCW: URL) – *“ Але недоліком квадратної форми є те, що її розміри суттєво обмежені”* (ЛЗС: URL). (13) *“At the heart of these impressive technologies were genius people who explored new horizons in the field of electronics”* (ММ: URL) – *“В основі вражаючих технологій були геніальні люди, які досліджували нові горизонти в області електроніки”* (СД: URL).

Стратегія перекладу визначається нами як загальна програма діяльності перекладача, розроблена на основі загального підходу до перекладу в конкретній комунікативній ситуації, що визначається конкретними параметрами ситуації та метою перекладу і, в свою чергу, визначає характер перекладу, у свою чергу, визначаючи характер професійної поведінки перекладача. професійної поведінки перекладача.

Під час перекладу з однієї мови на іншу перекладач може зіштовхнутися з багатьма проблемами, а саме: з прагматичними проблемами перекладу: (вони виникають у зв'язку з конкретною ситуацією перекладу з її специфічним контрастом вихідного тексту та одержувачів тексту перекладу); з культурологічними проблемами перекладу: (вони є результатом відмінностей у культурно-специфічних звичках, очікуваннях, нормах і конвенціях, що стосуються вербальної та іншої поведінки, загальних норм стилю тощо); з лінгвістичними проблемами перекладу: (структурні відмінності між двома мовами, зокрема, реченнями, породжують певні проблеми при кожному перекладі); зі специфічними проблемами перекладу: (будь-які проблеми, що виникають у зв'язку з особливостями перекладу, наприклад); мовні проблеми перекладу: (структурні відмінності між двома мовами, особливо в лексичній структурі речень, породжують певні складнощі перекладу, які виникають у кожному перекладі); проблеми перекладності/неперекладності тексту: (будь-які проблеми, що виникають у конкретному прикладі тексту, які не можуть бути класифіковані як прагматичні); культурні або лінгвістичні, повинні бути класифіковані як «текстові» проблеми перекладу, що означає, що їх виникнення в конкретному тексті є окремим випадком).

Висновки до Розділу 3

Науково-технічні тексти англomовних матеріалів відзначаються домінуванням простих речень, які в середньому становлять понад 50% від загальної кількості речень у тексті. При цьому кількість складнопідрядних речень порівняно незначна. Таке явище є нетиповим для цього стилю в українській мові, де складні речення використовуються дуже широко. У зв'язку з цим в англо-українських технічних перекладах часто використовується комбінування речень, в результаті чого одному складному реченню в українському перекладі відповідають два або більше простих речень англійського оригіналу.

Переклад науково-технічного тексту повинен адекватно відтворювати зміст оригіналу у формі, максимально наближеній до форми оригіналу. Допускаються відступи повинні бути виправдані особливостями української мови, вимогами стилю. Переклад в цілому не повинен бути ні дослівним, ні вільним переказом оригіналу, хоча елементи того й іншого обов'язково присутні. Важливо не втратити основну інформацію оригіналу.

Розглянуті особливості перекладу термінів, а також пояснення способів їх подолання повинні допомогти перекладачеві досягти точності, адекватності перекладу, звести до мінімуму кількість помилок. Для цього також необхідно звернути увагу на основні способи перекладу, знати специфіку галузі. Також потрібно знати відповідну термінологію. Тим більше, що з розвитком нових технологій часто розвивається власна термінологія, про яку теж потрібно мати уявлення.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження науково-технічного тексту можна зробити висновок, що основною стилістичною особливістю цього тексту є точний і чіткий виклад матеріалу за відсутності експресивних елементів, які надають мовленню емоційного розмаху. У науковій літературі майже відсутні метафори, метонімічні перенесення та інші стилістичні фігури, які широко використовуються в художній літературі.

Науково-технічні терміни як мовні знаки, що репрезентують поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки, є невід'ємною складовою науково-технічних текстів і однією з основних причин труднощів перекладу через свою багатозначність, відсутність перекладацьких еквівалентів (у випадку термінів-неологізмів) та національну варіативність. Всі ці терміни об'єднані в спеціальні термінологічні системи, які виражають поняття науки і техніки. Складнощі, що виникають при перекладі термінів, пов'язані з недоліками, притаманними існуючим термінологічним системам.

Науково-технічні тексти відносять до наративного типу комунікації, в межах якого здійснюється реалізація таких прагматичних намірів авторів, як розповідь, опис, зображення або характеристика. Можна зауважити, що переважають описові висловлювання з певними граматичними моделями та семантикою. Науково-технічний текст оперує певними інтенційними категоріями: визначення, доведення, аргументація, повторення, розповідь

Переклад кінодискурсу - складний і багатовимірний процес, що вимагає знань з різних наукових галузей. Переклад має свої особливості, пов'язані з лінгвістичними, культурними та екранними чинниками. Однією з особливостей перекладу кінодискурсу є врахування культурного контексту, який включає в себе історичні та соціальні відмінності країн, з яких походять фільми. Культурні розбіжності впливають на вибір лексики, формулювання та

структуру речень, а також на екранний контекст, який відображає культурні особливості.

Особливістю перекладу кінодискурсу є також врахування чинників на екрані, таких як зображення, звуки та ефекти, що супроводжують мовлення. Кінотекст може включати візуальну складову, таку як кадрування, колір і освітлення, а також музику та звукові ефекти. Всі ці фактори впливають на сприйняття глядачів і можуть бути важливими для відтворення авторського задуму.

Щодо стратегій, які застосовуються для вирішення термінологічних проблем, то було виявлено, що адаптація перекладу, вживання більш загального терміна та пошук еквівалента застосовуються тоді, коли основною проблемою є розуміння оригіналу. Коли ж проблема полягає у відсутності (або неможливості знайти) еквівалента, найпоширенішими механізмами є перефразування оригіналу, використання термінологічного неологізму, використання запозичень та створення термінів за допомогою мовних ресурсів.

Науково-технічний переклад - це одночасно клопітка та відповідальна робота для перекладача. Безліч умов, вимог і обмежень, які накладають науково-технічні тексти на плечі фахівця, роблять переклад складним процесом. Перекладач повинен не лише вільно володіти мовною парою, але й мати глибокі професійні знання.

Робота перекладача не завершується лише перекладом тексту на іншу мову. Фахівці повинні адаптувати тон перекладеного матеріалу та виконати певну локалізацію, переконавшись, що контекст матеріалу не є неправомірним по відношенню до цільової аудиторії. Фахівець повинен володіти високими комунікативними навичками, щоб тісно співпрацювати з клієнтом або автором оригінального тексту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апельсиновий Б. (2020). Комп'ютерні навички перекладача. Відновлено з <https://lingua.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/Konkursna-robota-APEL-SYNOVYY-BORYS.pdf> С. 6-7.
2. Бондар Л. А. (2011) Механізми перекладу англійських термінів-новоутворень українською мовою. Філологічні студії. Вип. 6. С. 81–87.
3. Бецько О.С. (2010). Багатозначність термінів галузі інформаційних технологій та специфіка їх перекладу. Матеріали конференції «Соціокультурні та етнолінгвістичні проблеми галузевого перекладу в парадигмі євроінтеграції». Київ, Україна. С. 73.
4. Ваховська О. В. (2023). Основи комп'ютерної лінгвістики. Київ, видавничий центр КНЛУ. С. 7.
5. Вернигора В. О. (2020). Особливості перекладу на українську мову англійських термінів у сфері комп'ютерних технологій та інтернет (магістерська робота). Полтавський інститут економіки і права відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна». Полтава. С. 31-32.
6. Верховцева О. М., Куценко О. В. Термінологія як частина словникового запасу мови. Наукові статті кафедри іноземних мов. Київ, Україна. 2017 С. 4.
7. Герман Л. В., Шастало В. О., Колесник А. О. (2023). Особливості процесів термінологізації, транстермінологізації та детермінологізації фахової лексики лісового господарства в аспекті семантичної деривації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія, 61. С. 38.
8. Гільченко Р. О. (2002) Загальні аспекти нормалізації авіаційних термінів. Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. Київ: ІВЦ Держкомстату України. Вип. 2. С. 75–84.
9. Деркач Л. М. (2007) Актуальні проблеми науково-технічного перекладу. Донецьк: Національний гірничий ун-т. 257 с.

10. Дячук, Н. В., Білюк, І. Л. (2023) Теоретичні аспекти перекладу науковотехнічних текстів. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія» (85). С. 49-53.

11. Іващенко В. (2018). Поняття термінопростору: проблема визначення й типологічної диференціації. Відновлено з https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/26179/1/V_Ivashchenko_TKMKS.pdf

12. Казимира З., Казимира І. (1998) Англійська мова та комп'ютерні системи: взаємна мотивація до вивчення. Проблеми лінгвістики науково-технічного і художнього текстів та питання лінгвометодики. Вісник ДУ «ЛП». Львів. № 355. С. 55–61.

13. Карабан В. (2004) Переклад англійської наукової і технічної літератури: Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. 4-е вид., виправлене. -Вінниця: Нова книга. 574 с.

14. Кобесова М. Р. (2021). Лексичні трансформації як засіб досягнення адекватності перекладу (кваліфікаційна робота). Київ. С. 8-9.

15. Козачук А. М. (2023). Перекладацькі трансформації та прийоми: термінологічні виклики у перекладознавстві. Збірник наукових праць «Нова філологія», 89. С. 131.

16. Коваленко А. Я. (2002) Загальний курс науково-технічного перекладу: посібник для студентів перекладацьких факультетів. Київ: Інкос. 320 с.

17. Ковтун О. В. (2010) Особливості перекладу англійських авіаційних термінів українською мовою. Матеріали III міжн. наук.-практ. конф. «Соціокультурні та етнолінгвістичні проблеми галузевого перекладу в парадигмі євроінтеграції» (2–3 квітня 2010 р.). Київ: АграрМедіаГруп. С. 182–186.

18. Кононенко І. В. (2023) Особливості і труднощі перекладу науково-технічних текстів // Радіоелектроніка та молодь у XXI столітті : матеріали 27-го

Міжнар. молодіж. форуму, 10–12 травня 2023 р. Харків : ХНУРЕ. Т. 10. – С. 21–22.

19. Ключник О.В., Грицик Г.О. (2013) Труднощі науково-технічного перекладу: стаття з наукової конференції. Київ. URL: <http://conferences.neasmo.org.ua/node/1408>.

20. Кияк Т.Р., Каменська О.І. (2008) Семантичні аспекти нормалізації термінологічних одиниць. Мова і культура. Серія «Філологія». К.: Наукове вид-во. Вип. 3. Т. 1, ч. 2. С. 57–71.

21. Кияк Т. (2008) Функції та переклад термінів у фахових текстах. Вісник нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». № 620. С. 3–5.

22. Кучман І. (2005) Переклад англійських термінів у галузі комп'ютерних технологій. Вісник Житомир. держ. ун-ту імені Івана Франка. Вип. 10. С. 25–32.

23. Луньова А. Г. (2020). Особливості та стратегії перекладу термінів ІТ-сфери (дипломна робота). Національний університет «Запорізька політехніка». Запоріжжя. С. 19.

24. Максимов С. Є. (2012). Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія і практика перекладацького аналізу тексту. Київ, видавництво «Ленвіт». С. 147.

25. Мирошніченко В. М. Особливості перекладу текстів науково-технічного стилю. Тези доповідей XI наукової конференції з міжнародною участю 15-16 квітня 2021 року, м. Харків, Україна. С. 47-48.

26. Михайленко О. А. (2014). Поняття «Перекладацькі стратегії» як складова стратегічної компетенції. Збірник наукових праць. Педагогічні науки, випуск 121. С. 147-148.

27. Овсієнко Л.М. (2022). Поліфункційність терміна в сучасному термінознавстві. Вісник КНЛУ. Серія Філологія, 25. С. 90-91.

28. Остапенко С. А., Сєверський М. В. (2023). Особливості відтворення ІТ термінології в процесі перекладу. *Modern engineering and innovative technologies*, 26. С. 34-35.
29. Петрина О. С. (2018). Провідні характеристики термінології та терміносистеми. *Science and Education a New Dimension. Philology*, VI(51). С. 62.
30. Петрова Т.О. (2018). Актуальна проблема української термінографії: термінографічна критика. Матеріали міжнародної наукової конференції з нагоди ювілею доктора філологічних наук, професора Катерини Григорівни Городенської. Київ, Україна, С. 135.
31. Пилипей Ю. А. (2018) .Сленг, етапи його розвитку та місце в сучасному світі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія філологічна*. С. 112.
32. Плєскач В. (2002) Кальки в українській технічній термінології: Львів. політехніка. № 453. С. 183–184.
33. Проценко Т.В. (2011). Історія виникнення науки про терміни, сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. *Наукові записки, Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 2 ч.* С. 2-5.
34. Пустовойт Н. І. (2020) Переклад науково-технічної літератури у світлі сучасних вимог до підготовки перекладачів // *Нова філологія*. № 80. Том II. С. 164-168.
35. Романенко Н. В., Говера О. М. (2018). Трансформації як ключовий метод перекладу текстів ІТ-сфери. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. С. 117.
36. Рудницька Т. Г., Слободянюк А. А. (2018). Особливості перекладу складних технічних термінів у галузі інформаційних технологій. *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки»*. С. 193.

37. Русої Д. Р. (2022). Терміносистема в галузі кібербезпеки: особливості термінотворення та перекладу англomовних текстів (Курсова робота). Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”. Київ. С. 20-22.

38. Сливка Л. З. Особливості перекладу науково-технічної термінології з англійської мови на українську. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка. Випуск 27. Том 3. С. 145-146.

39. Струк І.В. Векторність перекладацьких стратегій / І.В. Струк // *Issues of modern philology in the context of the interaction of languages and cultures.* – Venice, Italy: Baltia Publishing, 2019. С. 1.

40. Ульянченко О. В. (2011). Лінгвокомунікативні особливості комп’ютерного дискурсу (наукова робота). Суми. С. 18-19.

41. Черноватий Л.М. (2003) Проблеми перекладу препозитивних атрибутивних конструкцій в англomовних науково-технічних текстах Вип. 4. Харків: Константа. С. 129-132.

42. Черноватий Л.М., Карабан В.І., Омелянчук О.О. (2006) Переклад англomовної технічної літератури. Електричне та електронне побутове устаткування. Офісне устаткування. Комунікаційне устаткування. Виробництво та обробка металу. Навчальний посібник. Вінниця: Нова Книга,. 296 с.

43. Черноватий Л. М., Липко І. П. (2015). Співвідношення стратегій перекладу та рівня перекладацької компетентності майбутніх фахівців у галузі міжнародних відносин. Вісник №131. Серія: педагогічні науки. С. 163.

44. Черноватий Л.М. (2016) Зміст стратегій калькування і трансформації у перекладознавчому аналізі. Тези II міжнародної наукової конференції «Актуальні проблеми філології і професійної підготовки фахівців у полікультурному просторі». – Одеса: Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. С.30 – 33.

45. Чорний А. Ю. (2019). Полісемія англійських термінологічних одиниць, як проблема перекладу (кваліфікаційна робота). Національний технічний університет «Дніпровська політехніка». Київ. С. 36.
46. Шаров С. В. (2023). Сучасний стан розвитку штучного інтелекту та напрямки його використання. Українські студії в європейському контексті. №6. С. 136-137.
47. Ющук В. Г. (2020). Прагмалінгвістичні аспекти перекладу англійськомовних рекламних текстів галузі машинобудування на українську мову (магістерська дисертація). Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського. Київ. С. 39-41.
48. Яремко, А.О. (2017) Особливості перекладу науково-технічних термінів Суми: СумДУ. С. 94-96.
49. Anca S. (1993). Applications of Terminology. John Benjamins Publishing Co., Constanta, Romania. С. 1-2.
50. Cabré, M. Teresa (1998). Terminology: Theory, methods and applications, Philadelphia PA. Meta Journal des traducteurs. С. 526-527.
51. Collet T. (2021). What's a term? An attempt to define the term within the theoretical framework of text linguistics. Linguistica Antverpiensia New Series. С. 109.
52. Givon N. (1989) Mind, code and context. Essays in pragmatics: Hillsdale, New Jersey. London. 263 p.
53. Harmon L. (2019). Translation Strategies, Techniques, and Equivalences in Critical Approach. A Journal of Language and Literature, 7. С. 9.
54. Leleka T. O. (2024). Translation peculiarities in the cultural aspect. Наукові записки. Серія: Філологічні науки, 1. С. 249.
55. Meijuan Z. (2023). Teaching translation: Challenges and strategies. Studies in Linguistics and Literature, 7. С. 62-63.

56. Moiseinko S. M., Lisetskyi K. A., Kondrashova A. V. (2021). Lexical and semantic peculiarities of terms of the modern English scientific and technical discourse. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія, 49. С. 141.

57. Romanuk O. M., Zapotichna R. A. (2020). The notion of translation strategy: the main principles. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія, № 45. С. 125.

58. Roseni E. Terminology in translation. International conference on linguistics? Literature and culture. 18th June, Prishtina Republic of Kosovo, 2016. С. 45.

59. Rusko T. (2013). English computer discourse: some characteristic features. English computer discourse: some characteristic features. С. 137.

60. Shylinska I. (2019). Ways of information technology terminology formation. Збірник наукових праць. Філологічні науки. С. 89.

61. Zihan G. Analysis of English Translation Strategies from the Characteristics of Internet Buzzwords. The International Conference on Interdisciplinary Humanities and Communication Studies. С. 412.

62. Franco, E. (1998) Documentary film translation: a specific practice? / Translation in context: selected contribution from the EST Congress, Granada. – John Benjamins Publishing Co.,. p. 233 – 243.

63. Franco, E. (2001) Voiced-over television documentaries: Terminological and conceptual issues for their research / International Journal of Translation Studies. Vol. 13. № 2. – p. 289 – 304.

64. Matamala, A. (2009) Main challenges in the translation of documentaries / New trends in audiovisual translation. Multilingual Matters. p. 109 –120.

65. Matamala, A. (2010) Terminological challenges in the translation of science documentaries: A case-study Across Languages and Cultures. Vol. 11. № 2. – p. 255 – 272.

66. Matamala, A. (2009) Translating documentaries: from Neanderthals to the Supernanny / Perspectives: Studies in Translatology. Vol. 17. № 2. – p. 93 – 107.
67. Mujagic, A. (2013) Audiovisual Translation: subtitling the BBC's documentary “The Quantum Revolution” / Università degli Studi di Padova. 121 p.
68. Nichols, B. (2010) Introduction to Documentary, Second Edition. 2nd ed., Indiana University Press.
69. Orero, P. (2009) Voice-over in audiovisual translation /Audiovisual Translation. London: Palgrave Macmillan. P. 130 – 139
70. Richards J. C. (2007) The study of learner English. Error analysis (perspectives on second language acquisition): Longman Group Ltd.,. P. 3–5.

ДОДАТОК

Термінологічна лексика документальних фільмів науково-технічної тематики та її відтворення українською мовою

	Текст оригіналу	Текст перекладу
1.	<i><u>Iron</u> is the most common element on the Earth (MM, URL).</i>	<i><u>Залізо</u> найпоширеніший елемент на землі (СД, URL).</i>
2.	<i>We use <u>iron</u> to make <u>weapons</u>, <u>tools</u> and <u>ships</u> (MM, URL).</i>	<i>Ми використовували <u>залізо</u> для виробництва <u>зброї</u>, <u>станків</u>, <u>кораблів</u> (СД, URL).</i>
3.	<i><u>Extreme heat</u> makes <u>iron</u> <u>surprisingly applicable</u> (MM, URL).</i>	<i><u>Високі температури</u> роблять його на <u>диво пластичний</u> (СД, URL).</i>
4.	<i><u>Iron</u> is floating around in a <u>liquids soup of iron atoms</u> (MM, URL).</i>	<i>Завдяки температурі ми створюємо <u>рідкий суп з атомів заліза</u> (СД, URL).</i>
5.	<i><u>Iron</u> in a form of <u>steel</u> is the most <u>recycled material</u> all over the world (MM, URL).</i>	<i><u>Залізо</u> у формі <u>сталі</u> найбільш <u>перероблюваний матеріал</u> світу (СД, URL).</i>
6.	<i>The <u>Earth's crust</u> is comprised of <u>5% of iron</u> (MM, URL).</i>	<i><u>Кора землі</u> складається на <u>5% із залізної руди</u> (СД, URL).</i>
7.	<i>This enormously big <u>open mine</u> is in Minnesota is the largest <u>deposit of iron ore</u> in the USA (MM, URL).</i>	<i>Цей величезний <u>відкритий кар'єр</u> – у Міннесоті є одним з найбільших <u>родовищ в США</u> (СД, URL).</i>
8.	<i>Billions years ago after <u>Big Bang</u> <u>heavy elements</u> were created inside the stars (MM, URL).</i>	<i>Мільярди років тому після “<u>великого вибуху</u>” в середині зірок утворилися <u>важкі елементи</u> (СД, URL).</i>
9.	<i>After the <u>crushing machines</u> reduce iron ore into powder (MM, URL).</i>	<i><u>Дробильні машини</u> перетворюють залізну руду на <u>порох</u> (СД, URL).</i>

	URL).	
10.	<i>98% of iron will be used to make <u>steel constructions</u> (MM URL).</i>	<i>98% заліза піде на виробництво <u>сталевих конструкцій</u> (СД, URL).</i>
11.	<i>Today <u>television</u> is a common place (MM, URL).</i>	<i>Сьогодні <u>телебачення</u> звичайна річ (СД, URL).</i>
12.	<i>With <u>push a button</u> we open window to our world (MM, URL).</i>	<i>Одним <u>натисканням кнопки</u> ми відкриваємо світ (СД, URL).</i>
13.	<i>Behind the <u>fascinating technologies</u> men of genius explored new uncharted <u>electronic frontiers</u> (MM, URL).</i>	<i>Геніальні люди відкривали нові не позначені на карті <u>електронні кордони</u> (СД, URL).</i>
14.	<i>The cities were buzzing with a new found power of <u>electricity</u> (MM, URL).</i>	<i>Містами ширились чутки про новознайдений вид енергії – <u>електрику</u> (СД, URL).</i>
15.	<i>Probably nothing such as <u>printing press</u> has been as much in influence on the <u>culture</u> and mindset of people in the world (MM, URL).</i>	<i>Мабуть ніщо після винайдення <u>друкарського верстату</u> не мало такого впливу на <u>культуру</u> та склад розуму людей у всьому світі (СД, URL).</i>
16.	<i>When he sent an <u>electric impulse</u> through thin air wireless was born (MM, URL).</i>	<i>Коли йому вдалося надіслати <u>електричний імпульс</u> крізь розріджене повітря, народився радіозв'язок (СД, URL).</i>
17.	<i>Now completely <u>wireless messages</u> could be sent in all directions in ones (MM, URL).</i>	<i>Тепер же абсолютно <u>бездротові повідомлення</u> можна було надсилати в усіх напрямках одночасно (СД,</i>

		URL).
18.	<i>Inventions like a <u>phonograph</u> and <u>motion picture camera</u> were a <u>result of a little science</u> (MM, URL).</i>	<i>Такі винаходи як <u>фонограф</u> та <u>кінокамера</u> стали <u>результатом</u> невеликої <u>наукової діяльності</u> (СД, URL).</i>
19.	<i>Send of voice over the <u>radio waves</u> (MM, URL).</i>	<i>Передати голос за допомогою <u>хвиль</u> (СД, URL).</i>
20.	<i>Broadcast the first human voice (MM, URL).</i>	<i>Вперше <u>передав</u> людський голос (СД, URL).</i>
21.	<i>By <u>Capturing electrons</u> it could transmit voice over the <u>airwaves</u> (MM, URL).</i>	<i>Уловлюючи <u>електрони</u> міг <u>передавати</u> голосові шаблони за допомогою <u>радіохвиль</u> (СД, URL).</i>
22.	<i>He invented complex <u>electronic device</u> – the <u>audiotube</u> (MM, URL).</i>	<i>Він винайшов складний <u>електронний</u> <u>прилад аудіон</u> (СД, URL).</i>
23.	<i>Means of projecting <u>television images</u> over the <u>radio</u> (MM, URL).</i>	<i>Спосіб <u>передачі</u> <u>телевізійних</u> <u>зображень через радіо</u> (СД, URL).</i>
24.	<i>The <u>image</u> will be read by the <u>lens</u> and <u>captured in the plate</u> (MM, URL).</i>	<i><u>Зображення</u> читалось <u>лінзою</u> і <u>переносилося на анод</u> (СД, URL).</i>
25.	<i>The <u>image on the plate</u> will be scanned by <u>beam of electrons</u> (MM, URL).</i>	<i><u>Зображення на аноді</u> зчитувалось <u>пучком електронів</u> (СД, URL).</i>
26.	<i><u>Electrons went back of plate</u> representing white and black areas of the <u>images</u> (MM, URL).</i>	<i><u>Електрони відбивалися від анода</u> відтворюючи темні і світлі сторони <u>зображення</u> (СД, URL).</i>

27.	<i>He faced a lot of <u>technical challenges</u> (MM, URL).</i>	<i>Він зіткнувся з багатьма <u>технічними труднощами</u> (СД, URL).</i>
28.	<i>First <u>images</u> appeared on the <u>screen</u> (MM, URL).</i>	<i>Перші <u>зображення</u> з'явилися на <u>екрані</u> (СД, URL).</i>
29.	<i>He got his <u>patent</u> (MM, URL).</i>	<i>Він отримав <u>патент</u> (СД, URL).</i>
30.	<i><u>Invention</u> of <u>television broadcasting</u> was a second <u>challenge</u> (MM, URL).</i>	<i><u>Винайдення телемовлення</u> було наступним вдалим кроком (СД, URL).</i>
31.	<i><u>Tons of equipment of light and heavy lights</u> (MM, URL).</i>	<i><u>Тонни обладнання світла – важкі прожектори</u> (СД, URL).</i>
32.	<i>Before <u>telegraph messages</u> were sent to one location and only by <u>wires</u> (MM, URL).</i>	<i><u>Телеграфні повідомлення</u> можна було послати тільки в одне місце і виключно через <u>дріт</u> (СД, URL).</i>
33.	<i>TV was <u>limited</u> with black and white (MM, URL).</i>	<i>Телебачення <u>обмежене</u> чорно-білими кольорами (СД, URL).</i>
34.	<i><u>Wireless phones</u> were invented (MM, URL).</i>	<i>Були винайдені <u>бездротові телефони</u> (СД, URL).</i>
35.	<i><u>Inventions of war</u> changed the <u>world around us</u> (MM, URL).</i>	<i><u>Військові винаходи</u> змінили <u>світ навколо нас</u> (СД, URL).</i>
36.	<i><u>Gun</u> and <u>automatons</u> were used during <u>military actions</u> (MM, URL).</i>	<i><u>Кулемети</u> та <u>автомати</u> використовували під час <u>бойових дій</u> (СД, URL).</i>
37.	<i>Subsequently, <u>guns</u> began to be installed on the top of <u>tanks</u> (MM, URL).</i>	<i>Згодом <u>кулемети</u> почали встановлювати на <u>танках</u> (СД, URL).</i>
38.	<i><u>Manufacturers</u> introduced <u>plastic items</u> from hairbrush to cookware</i>	<i><u>Виробники</u> представили <u>предмети домашнього вжитку</u> від гребінців до</i>

	(MM, URL).	домашнього посуду (СД, URL).
39.	<u>Synthetic century is began</u> (MM, URL).	Почалося так зване " <u>синтетичне століття</u> " (СД, URL).
40.	<i>It is hard to imagine life today without these <u>carbon based synthetic materials</u></i> (MM, URL).	Важко уявити наше життя без <u>синтетичних матеріалів</u> на основі <u>вуглецю</u> (СД, URL).
41.	<i>First <u>aerosol can</u> was designed to kill insects</i> (MM, URL).	Перший в світі <u>аерозольний балончик</u> мав убивати комах (СД, URL).
42.	<i>US government announced a competition for <u>general-purpose vehicle creation</u></i> (MM, URL).	Уряд США оголосив конкурс на розробку <u>багато цільового автомобіля</u> (СД, URL).
43.	<i>Created a <u>petroleum based synthetic rubber</u></i> (MM, URL).	Створити <u>штучну гуму</u> на основі <u>нафти</u> (СД, URL).
44.	<i><u>Synthetic rubber is basically a polymer or an artificial polymer</u></i> (MM, URL).	<u>Синтетична гума</u> являє собою <u>полімер</u> або <u>штучний полімер</u> (СД, URL).
45.	<i>The <u>inventor</u> from New Jersey suggested <u>wooden tires</u></i> (MM, URL).	<u>Винахідник</u> із Нью Джерсі навіть запропонував <u>дерев'яні шини</u> (СД, URL).
46.	<i><u>Rubber recycling alone could keep war machine rolling</u></i> (MM, URL).	<u>Вторинна переробка</u> не може задовольнити потреб <u>військової економіки</u> (СД, URL).
47.	<i><u>Plants</u> generated more than 80000tones of <u>synthetic rubber</u></i> (MM, URL).	<u>Заводи</u> випустили понад 80000 тон <u>синтетичної гуми</u> (СД, URL).
48.	<i>The <u>engineers</u> created new <u>turbojet engine for jetliner</u></i>	<u>Інженери</u> створили новий <u>турбореактивний двигун для літака</u>

	(PTCW, URL).	(ЛЗС, URL).
49.	<u>Compressing air in a firing chamber</u> (PTCW, URL).	<u>Нагнітає повітря в камеру згорання</u> (ЛЗС, URL).
50.	<u>Passengers transportation were held by commercial jetliners</u> (PTCW, URL).	<u>Пасажирські перевезення</u> здійснювалися за допомогою <u>пасажирських реактивних літаків</u> (ЛЗС, URL).
51.	<u>In a first part of 20 century researchers discovered that they could detect flying objects with electro-magnetic waves</u> (MM, URL).	<u>У першій половині 20 століття вчені навчилися виявляти літаючі об'єкти за допомогою електромагнітних хвиль</u> (СД, URL).
52.	<u>By transmitting radio signals metallic object reflected the signals back to the transmitter</u> (MM, URL).	<u>Радіо сигнал випущений з поверхні відбивається від металевих предметів і повертається до передавача</u> (СД, URL).
53.	<u>The USA scientist launched the first liquid petrol rocket in 1926</u> (MM, URL).	<u>Американський дослідник запусив першу ракету на рідкому паливі у 1926</u> (СД, URL).
54.	<u>The rocket burned the alcohol and liquid oxygen fuel and carried one ton warhead</u> (MM, URL).	<u>Вона використовувала в якості палива спирт та рідкий кисень та несла боєголовку масою в одну тону</u> (СД, URL).
55.	<u>They invented a miracle fibre – nylon</u> (MM, URL).	<u>Вони представили своє диво волокно – нейлон</u> (СД, URL).
56.	<u>No war inventions changed the world more than atomic bomb</u>	<u>Жоден військовий винахід так не змінив світогляд як атомна бомба</u>

	(MM, URL).	(СД, URL).
57.	<i>Despite the fact <u>commercial nuclear power</u> is derived from research leading to the <u>bombs</u> that were dropped to Hiroshima and Nagasaki</i> (MM, URL).	<i>Попри те що <u>атомна енергетика</u> використовує той самий ефект що й <u>бомби</u>, скинуті на Хіросіму і Нагасакі</i> (СД, URL).
58.	<i>The Soviet Union launched "Sputnik" the world first <u>artificial satellite</u></i> (MM, URL).	<i>Радянський Союз запустив перший у світі <u>штучний супутник</u></i> (СД, URL).
59.	<i>Each <u>institution</u> was using different <u>computer systems</u> and <u>software</u></i> (MM, URL).	<i>Кожен <u>дослідницький заклад</u> мав власну <u>комп'ютерну систему</u> і <u>програмне забезпечення</u></i> (СД, URL).
60.	<i>You can share <u>Software</u> from one place to another without it has been <u>recorded</u></i> (MM, URL).	<i>Передавати <u>програмне забезпечення</u> з одного місця в інше без <u>кодування</u></i> (СД, URL).
61.	<i>It was essentially committed to built a very small skilled <u>network</u> for <u>researches purposes</u></i> (MM, URL).	<i>Поставила за мету створити невелику <u>мережу</u> для <u>дослідницьких цілей</u></i> (СД, URL).
62.	<i>Building first world <u>superjumbo</u></i> (PTCW, URL).	<i>Збудувати <u>повітряного велетня</u></i> (ЛЗС, URL).
63.	<i>A <u>fully jet, double deck jetliner</u> has never attempted before</i> (PTCW, URL).	<i>Ще ніхто не намагався зробити <u>двопалубний авіалайнер</u></i> (ЛЗС, URL).
64.	<i><u>Jetliner</u> traditionally been built with a <u>single deck</u></i> (PTCW, URL).	<i><u>Авіалайнери</u> завжди будували з <u>однією палубою</u></i> (ЛЗС, URL).
65.	<i>The <u>optimum shape</u> of the</i>	<i><u>Оптимальна форма</u> перетину</i>

	<i><u>fuselage crossing is often a circle</u></i> (PTCW, URL).	<i><u>фюзеляжу літака, це завжди коло</u></i> (ЛЗС, URL).
66.	<i>But in a <u>circle fuselage</u> the number of seats able to fit on a <u>top deck</u> will be restricted by the <u>curvature of a cabin</u></i> (PTCW, URL).	<i>Але у <u>круглому фюзеляжі</u> кількість сидінь <u>верхньої палуби</u> обмежується <u>вигином корпусу</u></i> (ЛЗС, URL).
67.	<i>Revolutionary new <u>fuselage shape</u> – the <u>oval</u></i> (PTCW, URL).	<i>Нова революційна <u>форма фюзеляжу</u> – <u>овал</u></i> (ЛЗС, URL).
68.	<i>The new number of <u>designer pressures</u> the team faces, which the biggest is <u>weight</u></i> (PTCW, URL).	<i>Інженери стикаються з численними <u>конструкторськими проблемами</u>, найбільша з яких – <u>вага</u></i> (ЛЗС, URL).
69.	<i>Look each <u>element</u>, even look at the <u>battery holders</u> if we can make it lighter, each kilogram was important</i> (PTCW, URL).	<i>Вивчали кожен <u>елемент</u>, міняли <u>тримачі акумуляторів</u>, кожен кілограм був важливим</i> (ЛЗС, URL).
70.	<i>Discovered a lightweight <u>material</u> called glare a new composite of a <u>glass fibre</u> and <u>aluminum</u></i> (PTCW, URL).	<i>Відкривають новий композитний <u>матеріал</u> зі <u>скловолокна</u> та <u>алюмінію</u></i> (ЛЗС, URL).
71.	<i>Glare reduces <u>weight</u>, but it is also strong enough to be used on the <u>plane</u></i> (PTCW, URL).	<i>Новий матеріал не лише зменшить <u>вагу літака</u>, але й має витримати всі навантаження</i> (ЛЗС, URL).
72.	<i>And it requires bigger <u>wings</u> than any previous <u>jetliner</u></i> (PTCW, URL).	<i>Його <u>крило</u> має бути більшим ніж у будь-якого іншого <u>авіалайнера</u></i> (ЛЗС, URL).

73.	<i>To lift all this <u>mass</u> you have to <u>size wings</u> (PTCW, URL).</i>	<i>Щоб підняти таку <u>масу</u> треба збільшити <u>розмір крил</u> (ЛЗС, URL).</i>
74.	<i>One of the most <u>technologically-advanced wings</u> (PTCW, URL).</i>	<i>Одні з найбільш <u>високотехнологічних крил</u> (ЛЗС, URL).</i>
75.	<i>These <u>wings</u> almost come apart with <u>flaps</u> and <u>slats</u> on it (PTCW, URL).</i>	<i>Ці <u>крила</u> майже повністю складаються з <u>закрилків</u> і <u>передкрилків</u> (ЛЗС, URL).</i>
76.	<i>An <u>accurate scale model</u> of a <u>superjumbo</u> (PTCW, URL).</i>	<i><u>Масштабна модель літака</u> (ЛЗС, URL).</i>
77.	<i>He had used a <u>complex aerodynamic formula</u> to design (PTCW, URL).</i>	<i>При проектування він використав <u>складні аеродинамічні розрахунки</u> (ЛЗС, URL).</i>
78.	<i>New aviation technology – <u>wind tunnel testing</u> (PTCW, URL).</i>	<i><u>Нова авіаційна технологія</u> – <u>аеродинамічна труба</u> (ЛЗС, URL).</i>
79.	<i>First <u>scientifically designed American airplane</u> (PTCW, URL).</i>	<i><u>Перший американський літак спроектований на науковій основі</u> (ЛЗС, URL).</i>
80.	<i>Fundamentally unstable and prone to <u>turbulence</u> even with both <u>engine</u> (PTCW, URL).</i>	<i>Виявляється <u>нестійким, схильним до турбулентності</u>, навіть коли працюють обидва <u>мотори</u> (ЛЗС, URL).</i>
81.	<i>The <u>plan wings</u> are seated <u>straight angle</u> to the <u>fuselage</u> (PTCW, URL).</i>	<i><u>Крило розташоване під <u>прямим кутом</u> до <u>фюзеляжу</u> (ЛЗС, URL).</u></i>
82.	<i><u>Sweeping back the wings</u> shifts the <u>centre of gravity</u> (PTCW, URL).</i>	<i><u>Відкидання крил</u> дозволяє змістити <u>центр тяжіння</u> (ЛЗС, URL).</i>

83.	<i>And to <u>minimized turbulence</u> and <u>drag</u> between the <u>wing</u> and the <u>fuselage</u>, <u>engineers</u> devised an element called «<u>fillet</u>» (PTCW, URL).</i>	<i>Щоб <u>мінімізувати турбулентність</u> та <u>опір</u> повітряного потоку між <u>крилом</u> та <u>фюзеляжем</u>, <u>інженери</u> використали так званий «<u>зализ</u>» (ЛЗС, URL).</i>
84.	<i>These <u>modifications</u> create a <u>plane</u> that should be able to maintain stable flight even on a <u>single engine</u> (PTCW, URL).</i>	<i>Після цих <u>модифікацій</u> <u>літак</u> має залишатися у повітрі навіть з одним <u>мотором</u> (ЛЗС, URL).</i>
85.	<i>Everything was investigated, from <u>ice prevention</u> to <u>noise reduction</u> (PTCW, URL).</i>	<i>Було вивчено все від <u>запобігання обмерзанню</u> до <u>зниження шуму</u> (ЛЗС, URL).</i>
86.	<i>Team faced with a problem how to <u>slow down</u> a large and <u>powerful plane</u> on landing (PTCW, URL).</i>	<i>Перед конструкторами постає нова проблема, як <u>уповільнити великий та потужний літак</u> при посадці (ЛЗС, URL).</i>
87.	<i>On <u>approaching landing</u> lowering the <u>flaps</u> help to bring the <u>plane</u> to <u>fault</u> more quickly (PTCW, URL).</i>	<i>При <u>заході на посадку</u> <u>закрилки</u> допомагають швидше зупинити <u>літак</u> (ЛЗС, URL).</i>
88.	<i>And during the <u>takeoff</u> <u>flaps</u> dramatically increase a <u>plane lift</u> (PTCW, URL).</i>	<i>Під час злету різко збільшується <u>під`ємна сила</u> (ЛЗС, URL).</i>
89.	<i>To create a <u>sleep aircraft</u> with 14 <u>beds</u> in place of <u>seats</u> (PTCW, URL).</i>	<i>Створити <u>спальний літак</u> з 14-ма <u>ліжками</u> замість <u>сидінь</u> (ЛЗС, URL).</i>

90.	<i>This is not a simple design trick accommodating beds means making <u>plane</u> in 50% bigger (PTCW, URL).</i>	<i>Реалізувати задум не так просто, щоб розмістити ліжка треба збільшити <u>літак</u> на 50% (ЛЗС, URL).</i>
91.	<i>Usually when you expand a <u>plane design</u> you stretch it, you literally stretch it (PTCW, URL).</i>	<i>Зазвичай коли треба <u>спроєктувати</u> більший <u>літак</u> його буквально розтягують (ЛЗС, URL).</i>
92.	<i>Early <u>planes</u> were built around <u>fuselage</u> that <u>resembled a flying box</u> (PTCW, URL).</i>	<i>Перші літаки будують навколо <u>фюзеляжу</u>, що має форму <u>коробки</u> (ЛЗС, URL).</i>
93.	<i>But inherent weakness of <u>square form</u> that, it <u>limits a size</u> (PTCW, URL).</i>	<i><u>Квадратна форма</u> накладає обмеження на <u>розмір</u> літака (ЛЗС, URL).</i>
94.	<i><u>Fuselage</u> is becoming more rounded that makes them <u>stronger</u> (PTCW, URL).</i>	<i><u>Фюзеляжі</u> стають <u>округлими</u> а відтак <u>міцнішими</u> (ЛЗС, URL).</i>
95.	<i>They came up with word biggest <u>circle fuselage</u> (PTCW, URL).</i>	<i>Вони спроектували найбільший у світі <u>фюзеляж круглого розрізу</u> (ЛЗС, URL).</i>
96.	<i>A <u>cylindrical shape</u> is not only supremely <u>aerodynamic</u> but also very <u>strong</u> (PTCW, URL).</i>	<i><u>Циліндрична форма</u> не лише має кращі <u>аеродинамічні якості</u>, але й дуже <u>міцна</u> (ЛЗС, URL).</i>
97.	<i>How to turn <u>airliner</u> into a <u>military transport plane</u> (PTCW, URL).</i>	<i>Як перетворити <u>пасажирський літак</u> у <u>військовий транспорт</u> (ЛЗС, URL).</i>
98.	<i>The new design has a <u>flat underbelly</u> and <u>sleeker lines</u></i>	<i>У цього літака <u>пласке днище</u> і <u>обтічні обриси</u> (ЛЗС, URL).</i>

	(PTCW, URL).	
99.	<i>To ensure that <u>planes panels</u> fit together tightly when <u>fly is supersonic</u> (PTCW, URL).</i>	<i>Щоб <u>панелі корпусу</u> прилягали одна до одної у <u>надзвуковому польоті</u> (ЛЗС, URL).</i>
100.	<i>There are no <u>internal funnel tanks</u> the <u>skin of airplane</u> is <u>the tank</u> (PTCW, URL).</i>	<i>У цього літака немає <u>внутрішніх баків</u> як таких, його <u>паливний бак</u> – <u>обшивка самого літака</u> (ЛЗС, URL).</i>

SUMMARY

This qualifying master paper deals with the linguistic and cultural features of the English documentary on scientific and technical subjects and means of their reproduction in the Ukrainian.

The **topicality** of the research is determined by the lack of the studies of the terminology of the documentary on scientific and technical subjects over the last decades, the importance of determining the linguistic and cultural features of the English documentary on scientific and technical subjects and means of their reproduction in the Ukrainian.

The **aim** of the qualifying master paper is to determine the linguistic and cultural features of the English documentary on scientific and technical subjects and means of their reproduction in the Ukrainian.

Achieving this aim involves solving a number of research **objectives**:

- to reveal the linguistic and cultural features of documentary of scientific and technical subjects;
- to define the specific features of documentaries of scientific and technical subjects;
- to analyze the classification of terminological units as linguistic and cultural features of the English documentaries of scientific and technical subjects;
- to explore the features of translation of scientific and technical terms into Ukrainian;
- to highlight the features of audiovisual translation;
- to characterize the complex application of translation transformations as means of translating the linguistic and cultural features of the English documentaries of scientific and technical subjects into Ukrainian.

The **object** of the study is the linguistic and cultural features of the English documentary on scientific and technical subjects in the source language and in the Ukrainian translation.

The **subject** of the research is linguistic and cultural features of the English documentary on scientific and technical subjects s structural and selection of equivalents and translation transformations as ways of its translation into Ukrainian.

The following **methods** were applied in the course of the research:

- method of translation analysis of the English documentaries of scientific and technical subjects and means of their reproduction into Ukrainian;
- deductive method to define the terms in the English documentaries «Planes that Changed» the «World and Modern Marvel»;
- descriptive method to formulate the theoretical basis of the study;
- methods of comparative analysis to compare the results and highlight their practical value;
- method of structural and semantic analysis to classify the terminological units of the English documentaries;
- method of translation analysis to study the ways of rendering linguistic and cultural features of the English documentaries on scientific and technical subjects into Ukrainian;
- method of quantitative calculations to summarize quantitative indicators and the ratio of terminological units in English documentaries of scientific and technical subjects;

The **scientific novelty** of the conducted research is as follows: for the first time the problem of translation of the English documentaries of scientific and technical subjects is considered, and ways of reproducing of the linguistic and cultural features into Ukrainian are revealed..

The **practical value** of the obtained in the paper results is to contribute audiovisual translation to the general theory of translation, in particular to the special theory of audiovisual translation of documentaries of scientific and technical subjects. The research materials can be used be used in teaching a practical translation course of "Audiovisual Translation".

The structure of qualifying master paper. The qualifying master paper consists of an introduction, three chapters with conclusions to each of them, general conclusions, three bibliographic lists, the annex and the summary.

Media discourse is a set of processes and products of speech activity in the sphere of mass communication in the richness and complexity of their interaction. From the linguistics point of view, the following types of film discourse are represented by artistic (staged) and non-artistic (documentary) that are based on such features as type of pictorial signs (icons, indexes), type of broadcasting (artistic, scientific / non-fiction), leading function (expressive- appellate influence, (informing / persuading). A documentary film is a component unit of film discourse. The documentary film is a nonfictional motion picture intended to document reality, primarily for the purposes of instruction, education, or maintaining a historical record. The documentary on scientific and technical subjects tells about the achievements in various fields of science, technology, technological and production processes, so it is intended for a narrow circle of scientists and workers of that field, which is mentioned in the documentary film.

Linguoculturology is concept which is defined as the conventional mental unit directed to the complex studying of language, mind and culture. It is a science that studies the correlation and interaction of culture and language. Each nation's language has its own linguistic and cultural features. The specific features of the English documentary of scientific and technical subjects are accuracy, logic, clarity, objectivity, argumentation of presentation of information, and the intension with terminological units. Terminological units of scientific and technical discourse

include general scientific, general technical and special terms. The terms are presented in both single words and multi-component terminological constructs, which consist of two or more components. Multicomponent terminological units are divided into terms by semantic structure: with low degree of semantic unity; with a higher degree of semantic unity and the highest degree of semantic unity.

Documentary, as well as other types of audiovisual production, are characterized by the combination of several channels (visual and auditory), so the translator has to work simultaneously with text, images, as well as audio tracks (music, noise, songs, etc.). Documentary translation is a kind of audiovisual translation, it is divided into two types: revoicing and subtitling. One type of revoicing is dubbing- the complete replacement of the original language audio track with the target language audio track.

Despite the absence in the documentaries on scientific and technical subjects of emotional color, jargon, phraseologism that are characteristic feature films, because of the difference in the phonetic, lexical and syntactic composition of English and Ukrainian, literal translation is practically impossible, in order to achieve equivalence and adequacy of translation, there is a need to apply translation transformations.

The lexical and semantic transformations are transformations at the level of the lexical unit meaning, so such transformations are applied when it is necessary to modify the meaning of the terminological unit or its component according to what it is to be understood by the reader and most often represented by concretization and sense development. The use of lexical transformations allows conveying the form of a foreign language unit most accurately, making it understandable for the recipient of the translated text, in particular, it is antonymic translation. The grammatical translation transformations imply changes at the grammatical level of the terminological unit and are represented mostly by transposition and general replacement. Omission and addition are used to ensure proper transmission of the content of the message.

A promising area of further research is exploring and investigation in the field of translation within documentary film discourse. In addition, further development of strategies and tactics for rendering linguistic and cultural features of the English documentary of scientific and technical subjects into Ukrainian is a promising direction of further research into this subject.